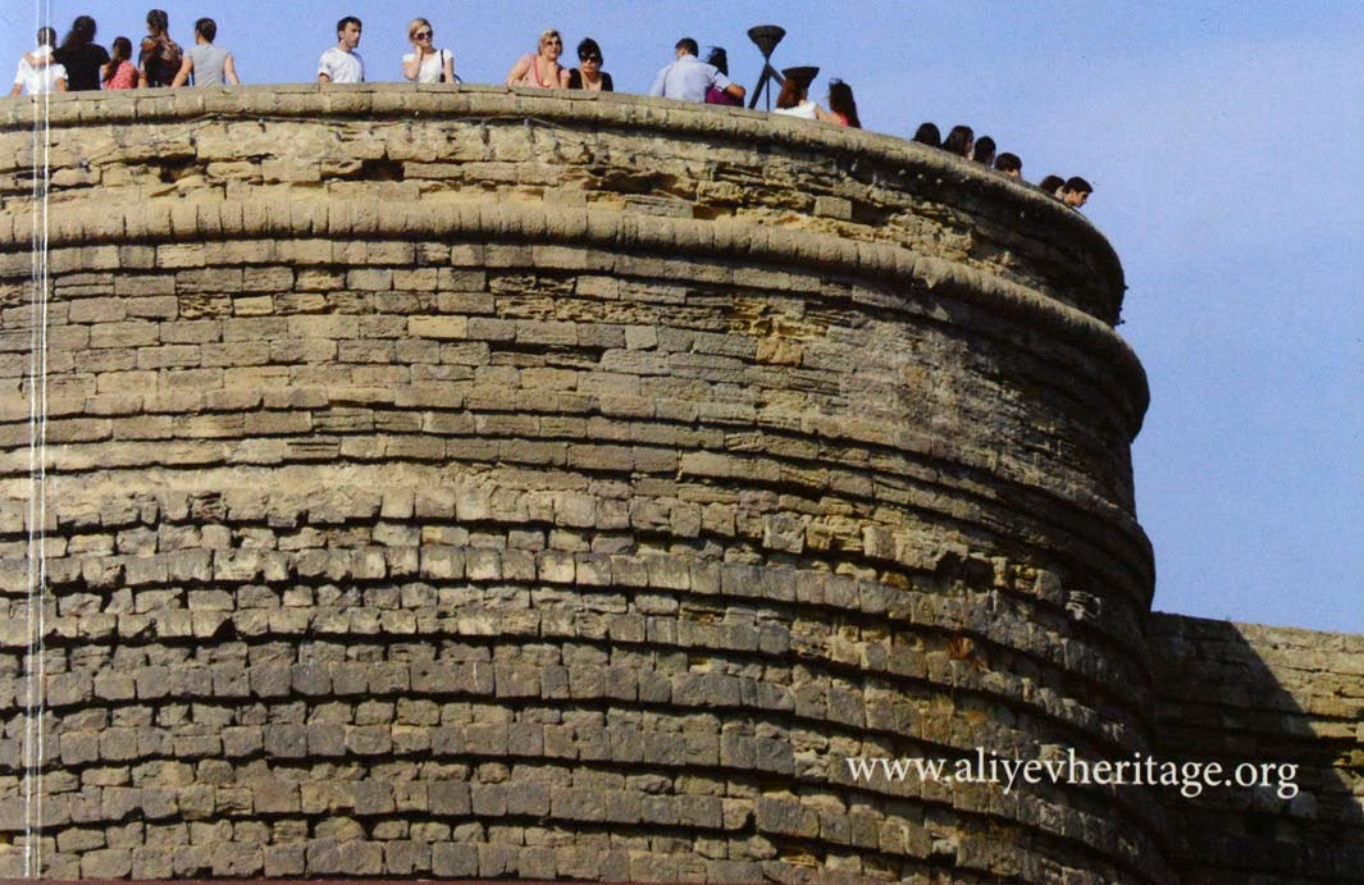

TARIXİ AZƏRBAYCAN DÖVLƏTLƏRİ

AZERBAIJANI STATES IN HISTORY

www.aliyevheritage.org

A24 - 267156 - 26715B - Royal su.

Ar 2012
406

Heydər Əliyev İrsini Araşdırma Mərkəzi
Heydar Aliyev Heritage Research Center

92604

TARİXİ AZƏRBAYCAN DÖVLƏTLƏRİ
AZERBAIJANI STATES IN HISTORY

93501

M.F.Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

ARXIV

Bakı, Baku
2012

73(2A).92

"Heydər Əliyev İrsini Araşdırma Mərkəzinin nəşrləri" seriyasının məsləhətçisi:

Asaf NADİROV,
AMEA-nın həqiqi üzvü
İdeya müəllifi:
Elxan SÜLEYMANOV,
Azərbaycanda Vətəndaş Cəmiyyətinin İnkişafına Yardım Assosiasiyasının prezidenti,
Şamaxının millət vəkili

Elmi məsləhətçi:
İlyas BABAYEV,
AMEA-nın müxbir üzvü, tarix elmləri doktoru, professor
Yaradıcı heyətin rəhbəri:
Fuad BABAYEV,
Siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru

Redaktorlar:
Gündüz NƏSİBOV
İrina MUXTAROVA
Dilçi redaktor:
Mətanət BABAYEVA
Tərcümə koordinatoru:
Təmkin MƏMMƏDLİ
Tərcüməçilər:
Qılıncxan BAYRAMOV,
Rusif HÜSEYNOV

Dizayner:
Elviz İSMAYILOV

AVRONEST Parlament Assambleyasının Bakı sessiyası ərəfəsində Azərbaycan, ingilis, erməni, gürcü, moldav və Ukrayna dillərində nəşr edilmiş "Tarixi Azərbaycan dövlətləri" kitabının Azərbaycan və ingilis dillərində təkrar nəşridir.

ISBN 978 9952-8133-1-8
060500020206 qrifli nəşr
036-2012

Advisor of Series "Publications of the Heydar Aliyev Heritage Research Center":

Asaf NADİROV,
Academician of the National Academy of Sciences of Azerbaijan

Idea:
Elkhan SULEYMANOV,
President of Association for Civil Society Development in Azerbaijan,
Member of Parliament from Shamakhi

Scientific advisor:
Ilyas BABAYEV,
Corresponding member of the National Academy of Sciences Doctor of historical sciences, Professor

Chief of creative group:
Fuad BABAYEV,
PhD in political sciences

Editors:
Gunduz NASIBOV
Irina MUKHTAROVA
Linguistic editor:
Matanat BABAYEVA
Translation coordinator:
Tamkin MAMMƏDLİ
Translators:
Qılıncxan BAYRAMOV,
Rusif HUSEYNOV

Designer:
Elviz ISMAILOV

This is the second edition of the book "Azerbaijani States in the history" published on the eve the Baku session of EURONEST Parliamentary Assembly in the Azerbaijani, English, Armenian, Georgian, Moldovan and Ukrainian languages.

© www.aliyeveritage.org, 2012

Mündəricat Contents

Skif çarlığı

[22]

[23]

Scythian kingdom

Manna çarlığı

[14]

[15]

Kingdom of Mannaea

Mada-Atropatena dövləti

[26]

[27]

Media-Atropatene

Mada (Midiya) şahlığı

[18]

[19]

Kingdom of Media

Qafqaz Albaniyası

[30]

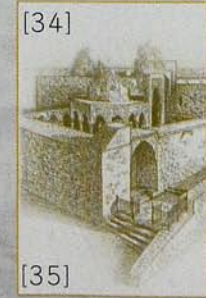

[31]

Caucasian Albania

Şirvanşahlar dövləti

[34]

[35]

State of Shirvanshahs

Sacilər dövləti,
Salarilər dövləti,
Rəvvadilər dövləti

[38], [38], [39]

[40], [40], [41]

States of Sajids,
Salarids,
Ravvadids

Şəddadilər dövləti

[44]

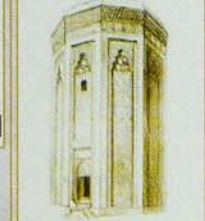

[45]

Shaddadids state

Azərbaycan Atabəyləri (Eldənizlər) dövləti

[48]

[49]

State of Atabeyts (Ildenizids) of Azerbaijan

Qaraqoyunlu dövləti,
Ağqoyunlu dövləti

[52], [53]

[54], [55]

Qaraqoyunlu state,
Aqqoyunlu state

Azərbaycan Səfəvilər dövləti

[58]

[59]

Azerbaijani state of Safavids

Azərbaycan xanlıqları

[62]

[67]

Khanates of Azerbaijan

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti

[74]

[76]

Democratic Republic of Azerbaijan

Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikası

[80]

[82]

Soviet Socialist Republic of Azerbaijan

Azərbaycan Respublikası

[86]

[88]

Republic of Azerbaijan

Bizim xalqımızın böyük, möhtəşəm tarixi var. Biz öz tariximizlə fəxr edə bilərik. Bizim xalqımızın böyük dövlətçilik tarixi olubdur. Ən qədim dövrlərdən Azərbaycan torpağında əzəmətli dövlətlər olmuşdur. Orta əsrlərdə Azərbaycan dövlətçiliyi tariximizə gözəl nümunələr vermişdir. Şirvanşahlar dövləti, Atabəylər dövləti, Ağqoyunlular dövləti, Qaraqoyunlular dövləti, Səfəvilər dövləti-bunlar hamısı Azərbaycan xalqının dövlətçiliyinin tarixidir. Ondan sonra Azərbaycanda olan xanlıqlar da dövlətçilik xarakteri daşmışdır. Və nəhayət, XX əsrin əvvəlində, 1918-ci ildə ilk Azərbaycan Demokratik Respublikası yaranmışdır. Ondan sonrakı dövr, 1920-ci ildən 1991-ci ilə qədər olan dövr Azərbaycanın həyatında xüsusi bir dövr olmuşdur. Azərbaycan müstəqil dövlət olmamışdır, ancaq Azərbaycan xalqı böyük bir inkişaf dövrü keçirmişdir. Nəhayət, 1991-ci ilin sonunda Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini əldə etmişdir.

Heydər Əliyev

Azərbaycan xalqının ümummilli lideri

Hörmətli oxucular!

Heydər Əliyev İrsini Araşdırma Mərkəzinin (www.aliyevheritage.org) nəşri olan bu kitabda tarixi Azərbaycan dövlətlərinin xəritələri və onlar haqqında məlumatlar verilmişdir. Həm arxeoloji qazıntılar, həm də qədim mənbələr sübut edir ki, hələ miladdan əvvəlki minilliklərdə Azərbaycan ərazisində inkişaf etmiş mədəniyyət, iri dövlətlər mövcud olmuşdur.

Kitab Azərbaycanın dövlətçilik mədəniyyəti tarixində mühüm yer tutan Manna dövləti haqqında arayışla başlayır. Manna dövləti üç yüz ilə yaxın mövcud olmuş və qüdrətli qonşularının hücumlarına sinə gərmişdir. Kitabda haqlarında məlumat verilən Mada (Midiya), Skif şahlığı, Atropatena və Albaniya da eramızdan əvvəl Azərbaycan ərazisində yaranan güclü dövlətlərdir.

Təxminən min il ərzində mövcud olan Şirvanşahlar dövləti, orta əsrlərdə meydana gəlmiş Sacilər, Salarilər, Rəvvadilər, Şəddadilər dövləti Azərbaycan xalqının etnik təkamülündə, vahid dilin və mədəniyyətin təşəkkülündə mühüm rol oynadı. Azərbaycan Atabəylər dövləti və Azərbaycan Səfəvilər dövləti dövlətçilik tariximizin şanlı səhifələridir.

Qaraqoyunlu və Ağqoyunlu dövlətləri, eləcə də Səfəvilər dövləti Azərbaycan sülalələri tərəfindən idarə olunmaqla yanaşı, Azərbaycan dilinin fəaliyyət meydanının da genişlənməsinə səbəb oldu. Azərbaycan xanlıqları isə əsasən Nadir şahın ölümündən sonra meydana çıxan dövlət qurumları idi.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranması tariximizdə böyük ictimai-siyasi hadisədir. Məhz bu dövrdə Azərbaycanda demokratiyanın, demokratik dövlət üsul-idarəsinin əsası qoyuldu. Sovet

Rusiyanın təcavüzü nəticəsində Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti süqut etdikdən sonra Azərbaycan SSR yarandı. Bu illərdə Azərbaycanda çox zəngin iqtisadi və intellektual potensial formalaşdı.

Nəhayət, 1991-ci ildə Azərbaycan Respublikası yenidən öz müstəqilliyinə qovuşdu. Böyük Heydər Əliyevin sözləri ilə desək, “XX əsrdə Azərbaycan xalqının ən böyük nailiyyəti, şübhəsiz ki, müstəqil Azərbaycan dövlətinin yaradılmasıdır. Öz müstəqilliyini bərpa edən Azərbaycan demokratik, hüquqi, dünyəvi dövlətin möhkəm təməlini qoymuşdur.”

Azərbaycan bir çox beynəlxalq və regional təşkilatlara-BMT, İƏT, ATƏT, Avropa Şurasına üzv oldu. 1996-cı ilin 22 aprelində Avropa İttifaqı ilə Tərəfdaşlıq və Əməkdaşlıq Sazişinin imzalanması ilə bu təşkilatla münasibətlərin hüquqi əsası yaradıldı. Qısa bir zamanda bu münasibətlər dinamik inkişaf yoluna qədəm qoydu. Azərbaycan nümayəndə heyəti Avropa İttifaqının “Şərq tərəfdaşlığı” proqramı çərçivəsində yaradılan AVRONEST Parlament Assambleyasının üzvüdür.

Hesab edirəm ki, bu kitab Azərbaycanın dövlətçilik tarixi ilə maraqlanan geniş oxucu kütləsi üçün maraqlı olacaqdır.

Elxan Süleymanov

AVCIYA-nın prezidenti, Şamaxının millət vəkili

Our people has a great and rich history to be proud of. Our people has an ancient history of statehood as well. Mighty states have emerged on the Azerbaijani lands since the ancient times. Our medieval period was rich in great examples of statehood. The states of Shirvanshahs, Atebeys, Aqqoyunlu, Qaraqoyunlu, Safavids, later the Azerbaijani khanates were all part of our statehood history. The Azerbaijani Democratic Republic was established in 1918. The period from 1920 to 1991 was a special stage in our history. Though Azerbaijan was not an independent state, it went through great development. Finally, Azerbaijan gained its independence at the end of 1991.

Heydar Aliyev

National leader of the Azerbaijani people

Dear readers!

This New Book published by Heydar Aliyev Heritage Research Center (www.aliyevheritage.org) presents the maps of the historical Azerbaijani states and conveys information on them. Both archeological excavations and ancient sources prove that advanced culture and large states existed in the territory of Azerbaijan in the millennia BC.

The Book starts with the reference on the Mannaean kingdom, which occupies an important place in the history of Azerbaijan. The Mannaean state existed for about 300 years and resisted the attacks of its mighty neighbors. There is also information on the Median Empire, the Scythian Kingdom, Atropatene and the Caucasian Albania, which once emerged in our territory as powerful states.

The reign of Shirvanshahs lasted for nearly a thousand years, as well as other medieval states, such as the Sajids, Salarids, Ravvadids and Shaddadids which also played a significant role in the evolution of nationality, common language and culture of the Azerbaijani people. The states of the Azerbaijani Atabegs and Safavids have written brilliant pages of our statehood history.

The states of Qaraqoyunlu, Aqqoyunlu and Safavids ruled by the Azerbaijani dynasties helped expansion of the Azerbaijani language. The khanates of Azerbaijan mostly appeared upon the death of Nader Shah.

The establishment of the Democratic Republic of Azerbaijan was a remarkable socio-political event in our history. Democracy and democratic governance were founded during the ADR. The Azerbaijan SSR was proclaimed after the collapse of the Democratic Republic of Azerbaijan as

a result of the aggression of the Soviet Russia. During the Soviet years, very rich economic and intellectual potential was formed in Azerbaijan.

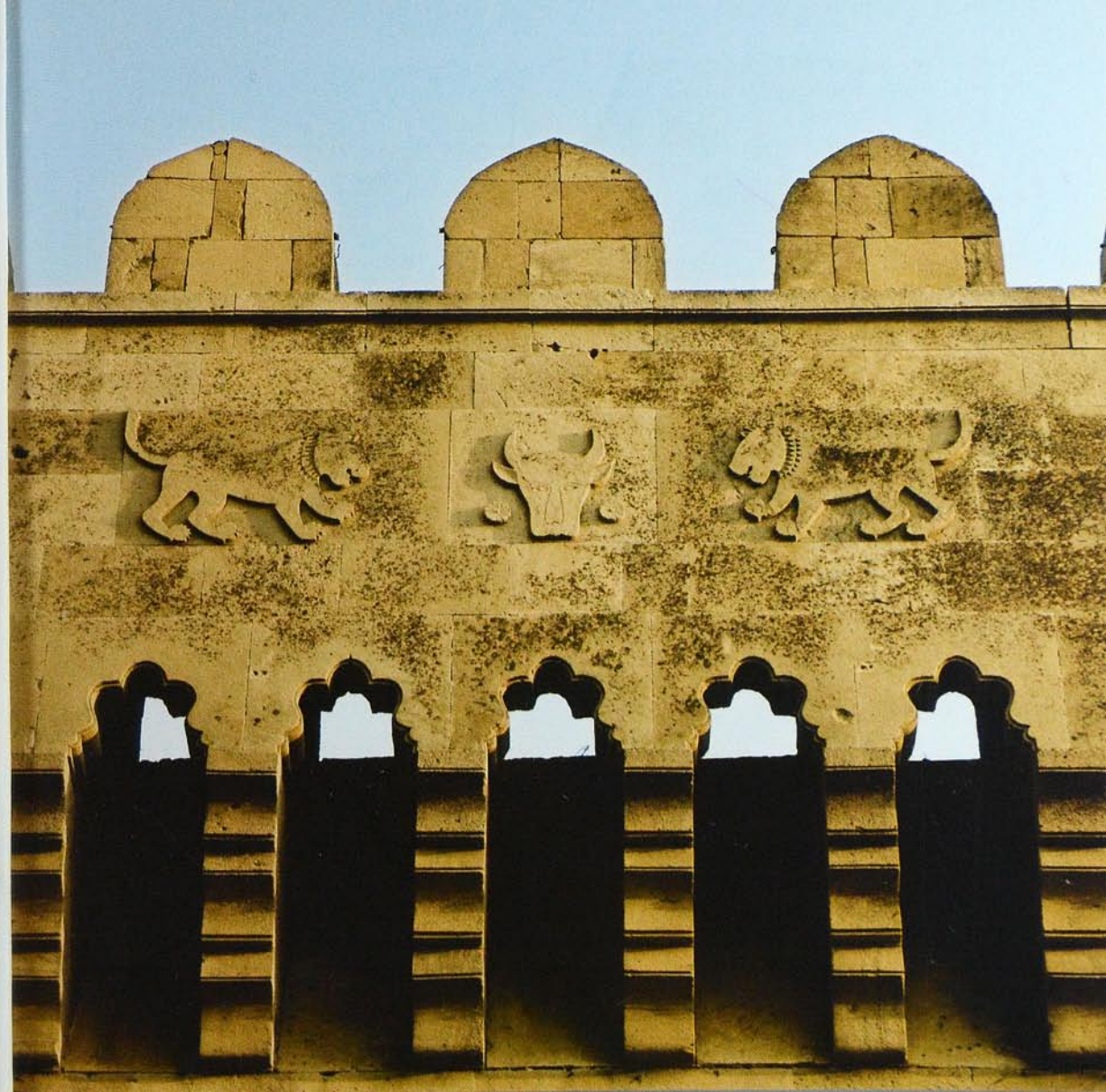
Finally, the Azerbaijani Republic regained its independence in 1991. Our national leader Heydar Aliyev said: “The biggest achievement of the Azerbaijani people in the 20th century was, undoubtedly, the establishment of an independent Azerbaijani state. Restoring its independence, Azerbaijan put the strong foundation of a democratic, legal and secular state.”

Azerbaijan became a member of a number of international and regional organizations, such as the UN, ICO, OSCE, Council of Europe. The Treaty on Partnership and Cooperation signed on April 22, 1996, founded the legal basis of the relations between Azerbaijan and the EU. These relations started dynamic development within a short time. The Azerbaijani delegation is a member of the Parliamentary Assembly of EURONEST created within the framework of the Eastern Partnership of the European Union.

I think that This Book will be very interesting for the readers, who are interested in the statehood history of Azerbaijan.

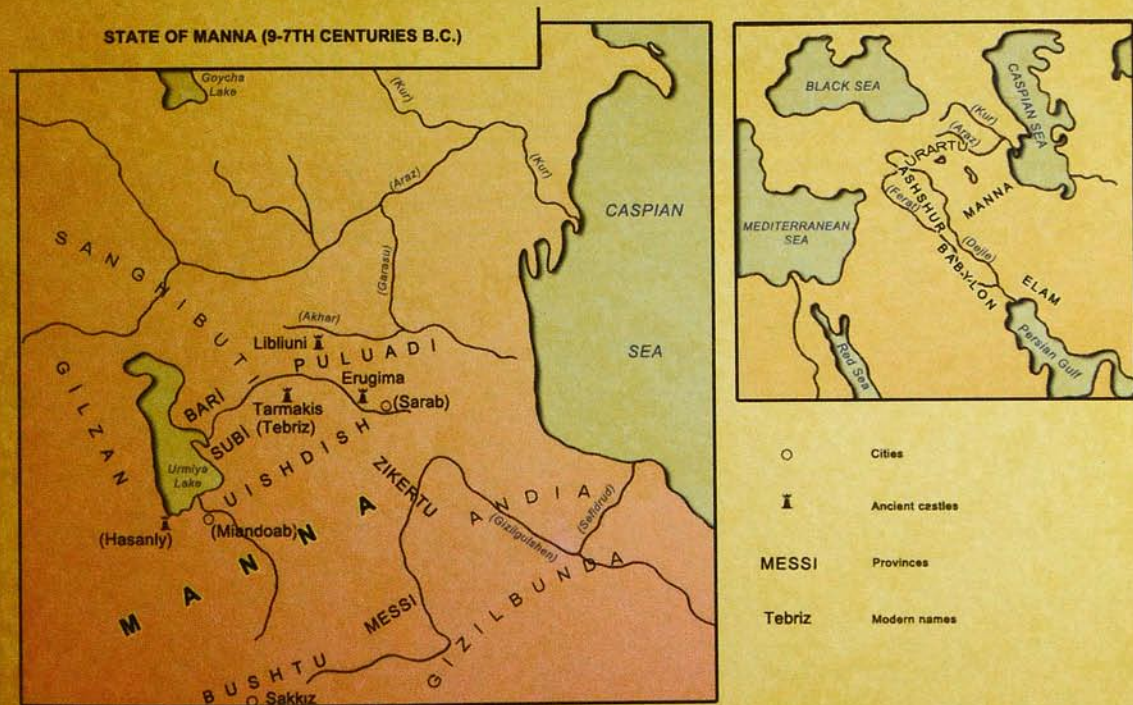
Elkhan Suleymanov

President of ACSDA (Association for Civil Society Development in Azerbaijan), Member of the Parliament from Shamakhi.

Manna çarlığı
Kingdom of Mannaea

Manna çarlığı

Mannanın adı ilk dəfə e.ə. 843-cü ildə Aşşur salnaməsində qeyd olunur. Aşşur və Urartu dövlətləri arasında Urmiyaətrafı ərazilərə yiyələnmək uğrunda daimi mübarizə şəraitində Manna dövləti öz müstəqilliyini saxlamağa çalışmışdır. Mannanın çiçəklənməsi çar İrənzunun hakimiyyəti illərinə təsadüf edir. E.ə. VIII əsrin sonu-VII əsrin əvvəllərində Qədim Şərqdə güclü dövlətlərdən birinə çevrilən Manna dövləti Urmiyaətrafı əraziləri, Qızılızən çayı hövzəsinin xeyli hissəsini və ondan cənubda yerləşən bölgələri əhatə edirdi. E.ə. VII əsrin ortalarında Manna dövləti zəifləyir və e.ə. 590-cı illərdə madalılar tərəfindən zəbt olunur. Paytaxtı İzirtu şəhəri idi. ■

Kingdom of Mannaea

The name of Mannaea was first mentioned in an Assyrian chronicle in 843 BC. The Mannaeans strove to maintain their independence on the background of persistent struggle between Assyria and Urartu for seizing the lands around Lake Urmia. The Mannaeian kingdom flourished during the reign of Iranzu. Having turned into a superpower in the ancient East at the end of VIII and in the beginning of VII centuries BC, Mannaea covered the lands around Lake Urmia and most of the basin of and southern areas from the River Giziluzen. In the mid of the 7th century BC Mannaea declined and was conquered by the Medes in 590 BC. Its capital was Izirtu. ■

Manna çarlığı

Mada (Midiya) səhliği

Skit çarlığı

Mada-Atropatena dövləti

Qafqaz Albaniyası

Sırvansahlar dövləti

Saciilər dövləti

Salarilər dövləti

Rayvadiilər dövləti

Şəddadiilər dövləti

Azərbaycan Atabəyləri
(Eldənizlər) dövləti

Qaraqoyunlu dövləti

Ağqoyunlu dövləti

Azərbaycan Səfəvilər dövləti

Azərbaycan xanlıqları

Azərbaycan Xalq
ümhuriyyətiAzərbaycan Sovet Sosialist
Respublikası

Azərbaycan Respublikası

Kingdom of Mannaea

Kingdom of Media

Scythian kingdom

Media-Atropatene

Caucasian Albania

State of Shirvanshahs

The Savid state

The Salarid state

Rayvadiid state

Shaddadids state

State of Atabeyts (Ildenizids) of
Azerbaijan

Qaraqoyunlu state

Ağqoyunlu state

Azerbaijani state of Safavids

Khanates of Azerbaijan

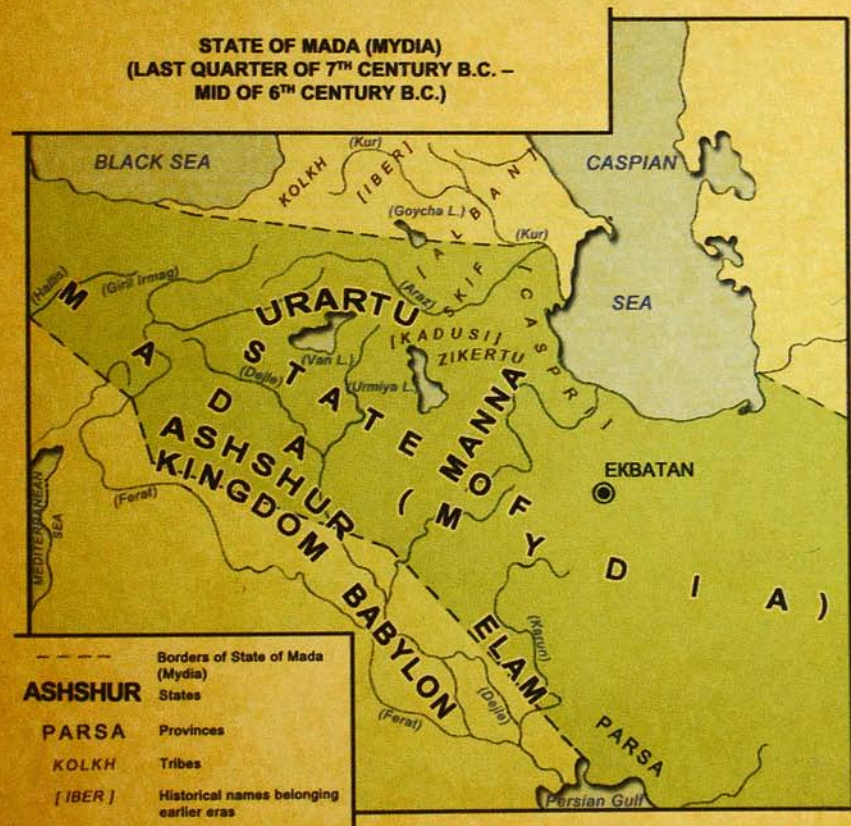
Democratic Republic of
AzerbaijanSoviet Socialist Republic of
Azerbaijan

Republic of Azerbaijan

Mada (Midiya) şahlığı
Kingdom of Media

92.604

M.F. Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

Mada (Midiya) şahlığı

Madalıların tayfa ittifaqı Mannadan şərqdə və cənub-şərqdə yerləşən vilayətlərdə təşəkkül tapmışdı. E.ə. VII əsrin 70-ci illərində Kaştaritin rəhbərliyi ilə baş vermiş güclü xalq üsyanı nəticəsində aşşurlular Mada vilayətlərindən tamamilə qovulmuş və burada Mada şahlığı meydana gəlmişdi. Mada şahı Kiaksar orduda islahatlar keçirdikdən sonra geniş işğallara başlamışdı. Aşşur çarlığı üzərində qələbəsi nəticəsində Mada Ön Asiyanın böyük dövlətinə çevrildi. Mannanın işğalının Madanın inkişafı üçün böyük əhəmiyyəti oldu. Yüksək inkişaf etmiş kənd təsərrüfatına və sənətkarlığa malik olan Manna Mada dövlətinin iqtisadiyyatının yüksəlişində mühüm rol oynadı və onun mədəni-iqtisadi mərkəzinə çevrildi. E.ə. 550-ci ildə Mada şahlığı süqut etdi və Əhəməni dövlətinin tərkibinə qatıldı. Paytaxtı Aqbatana (Ekbatana) şəhəri idi. ■

Kingdom of Media

The Median tribal confederation emerged in the provinces east and south-east to Mannaea. As a result of a strong national uprising led by Kashtariti, the Assyrians were driven out of Media and the kingdom of Media was established. Having conducted a range of reforms in the army, King Cyaxares launched large-scale invasions. Following the victory over the Assyrian kingdom, Media became a superpower in the Near East. The annexation of Mannaea by Media gave another impetus to the latter. Highly developed agriculture and craftsmanship of Mannaea, which became the cultural and economic center of Media, played an important role in its economic progress. The Kingdom of Media collapsed in 550 BC and was incorporated into the Achaemenid Empire. Its capital was Ecbatana. ■

Manna çarlığı

Mada (Midiya) şahlığı

Skif çarlığı

Mada-Atropatena dövləti

Qafqaz Albaniyası

Sırvansahlar dövləti

Saciilər dövləti

Salarilər dövləti

Rəvvadilər dövləti

Səddadilər dövləti

Azərbaycan Atabeyləri
(Eldənizlər) dövləti

Qaraqoyunlu dövləti

Ağqoyunlu dövləti

Azərbaycan Səfəvilər dövləti

Azərbaycan xanlıqları

Azərbaycan Xalq
CümhuriyyətiAzərbaycan Sovet Sosialist
Respublikası

Azərbaycan Respublikası

Kingdom of Mannaea

Kingdom of Media

Scythian kingdom

Media-Atropatene

Caucasian Albania

State of Shirvanshahs

The Sajid state

The Salarid state

Ravvadid state

Shaddadid state

State of Atabeyts (Ilidenizids) of
Azerbaijan

Qaraqoyunlu state

Ağqoyunlu state

Azerbaijani state of Safavids

Khanates of Azerbaijan

Democratic Republic of
AzerbaijanSoviet Socialist Republic of
Azerbaijan

Republic of Azerbaijan

Skif çarlığı
Scythian kingdom

FRONT ASIA IN 1ST HALF OF 1 MILLENNIUM B.C.

Skif çarlığı

Qədim Şərq qaynaqları şəhadət verir ki, e.ə. VII əsrin 70-ci illərində meydana gəlmiş Skif çarlığı bir neçə on il ərzində Ön Asiyanın hərbi-siyasi həyatında mühüm amil olmuşdur. İşkuz (skiflər) ölkəsi Kür çayının orta axarı ilə Urmiya gölü ətrafındakı Manna ərazisi arasında yerləşən vilayətləri əhatə edirdi. E.ə. VI əsrin 90-cı illərində Skif çarlığı çox zəhmli qüvvə sayılırdı. “Skif çarlığı” Azərbaycan zonasında nisbətən sabit əraziyə malik idi. Bu çarlıq azı 80 il yaşadı. Ön Asiyada “Skif çarlığı”nın, demək olar, tam hökmranlığına, ehtimal ki, e.ə. VII əsrin 20-ci illərinin axırında və ya 10-cu illərinin əvvəlində son qoyuldu. Asiyada yeni qüvvə, mədalilər meydana gəldi. Çarlıq ləğv olunmuşdu, lakin skif əhali qrupları-“skiflər”, “ortokorybantlar” və “sakasənlər” Azərbaycan ərazisində yaşamaqda davam edirdilər. ■

Scythian kingdom

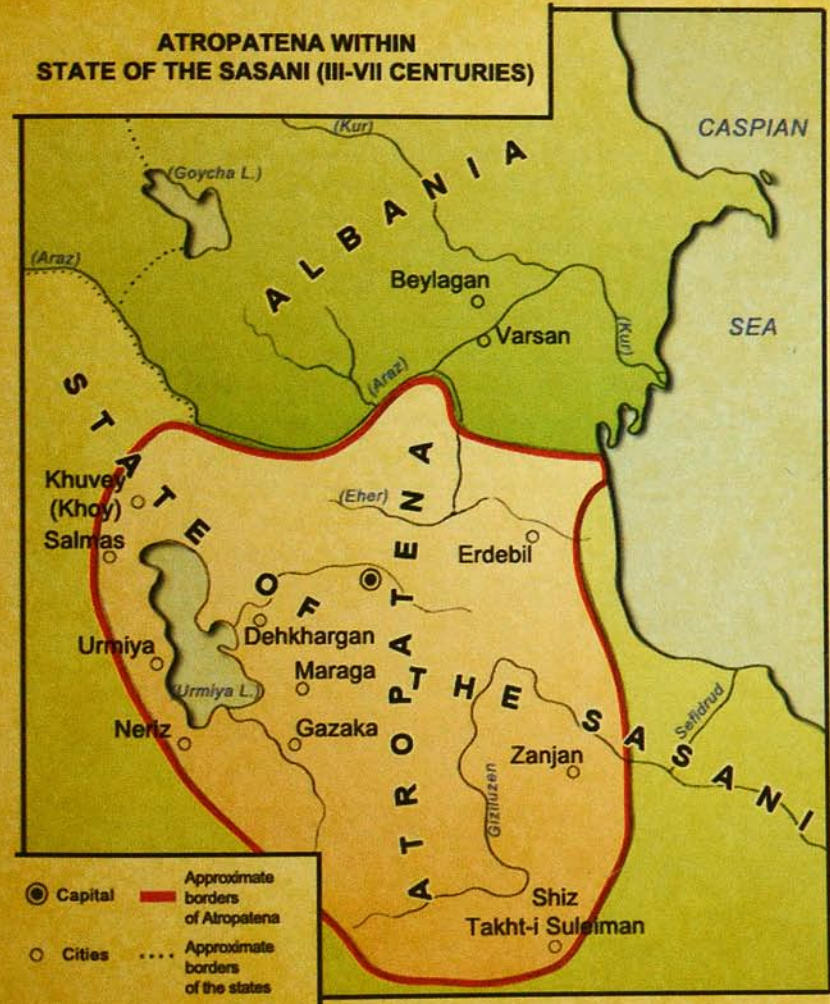
According to the ancient Oriental sources, the birth of the Scythian kingdom in the 670s BC was an important factor in the military and political life of the Near East for several decades. Scythia covered a territory between the River Kura and the Mannaeans lands around Lake Urmia. In the 590s BC, the Scythian kingdom was a formidable force. It had a relatively stable area in Azerbaijan and existed at least 80 years. The full domination of the Scythian kingdom in the Near Asia probably ended 620-610s BC. The Medes appeared as a new power in Asia. Though it ceased to exist, its population, including Scyths, Ortokorybants and Sakas continued to dwell in the territory of Azerbaijan. ■

Manna çarlığı
Mada (Münya) səhliği
Skif çarlığı
Mada-Atrapatena dövləti
Qafqaz Albaniyası
Sırvansahlar dövləti
Saxilər dövləti
Salarilər dövləti
Rəvşadilər dövləti
Səddadilər dövləti
Azərbaycan Alabxçları (Əldim/İsri) dövləti
Qaraqoyunlu dövləti
Ağqoyunlu dövləti
Azərbaycan Səfəviləri dövləti
Azərbaycan xanlıqları
Azərbaycan Xaqi umluqiyəsi
Azərbaycan Sövet Sosialist Respublikası
Azərbaycan Respublikası

Kingdom of Manna
Kingdom of Media
Scythian kingdom
Media-Atrapatene
Caucasian Albania
State of Shirvanshahs
The Sindi state
The Salarid state
Ravvadid state
Shaddadid state
State of Malyes's Hudemzids of Azerbaijan
Qaraqoyunlu state
Ağqoyunlu state
Azerbaijani state of Safavids
Khanates of Azerbaijan
Democratic Republic of Azerbaijan
Socialist Republic of Azerbaijan
Republic of Azerbaijan

Mada-Atropatena dövləti
Media-Atropatene

Mada-Atropatena dövləti

E.ə. 321-ci ildə yaranmışdı. Banisi Atropat idi. Bu dövlət rəsmən Mada, sonralar isə özünün ilk hökmdarının adı ilə tez-tez antik qaynaqlarda Atropatena adlandırılırdı. Urmiya gölü ətrafında və Arazboyu (müasir Cənubi Azərbaycan, İran Kürdistanı və müxtəlif dövrlərdə Şimali Azərbaycanın bəzi torpaqları) ərazidə yerləşirdi. Antik mənbələrə görə, e.ə. III əsrin 20-ci illərində şah Artabazan dövründə Atropatenaın ərazisi Arazdan şimalda Rioni çayının yuxarı axarlarındanək uzanaraq İberiyanın müəyyən hissəsini də əhatə edirdi. 244-cü ildə Atropatena Sasanı şahı I Şapur tərəfindən istila edildi. Orta fars (pəhləvi) abidələrində Adurbadaqan (hərfən “odun himayəsində olan ölkə”) adlanan qədim Atropatena III yüzildən Sasanı dövlətinin tərkibinə onun ayrılmaz hissəsi kimi daxil olur. Azərbaycan məfhumunun özü, həmçinin onunla bağlı siyasi və etno-mədəni xarakterli hadisələr və vəziyyətlər məhz Atropatena dövründə təşəkkül tapmağa başlamışdı. Paytaxtı Qazaka (və ya Qanzaka) şəhəri idi. ■

Media-Atropatene

Established by Atropat in 321 BC. Officially its name was Media, which was frequently referred to by the ancient sources as Atropatene based upon the name of its founder. The kingdom was located around Lake Urmia and along the River Arax (Southern Azerbaijan, Iranian Kurdistan, and in different periods some areas of the Northern Azerbaijan). According to the ancient sources, during the reign of King Artabazanes (220s BC) the territory of Atropatene reached up to the River Rioni and included some parts of Iberia. The country was annexed by the Sassanid king Shapur I in 244. Referred to as Āturpātākān (“protected by fire”) in the Middle Persian sources, Atropatene was part of the Sassanid Empire from III century. The concept of Azerbaijan, as well as related political and ethno-cultural events and conditions emerged in the period of Atropatene. Its capital was Gazaka (Ganzak). ■

Manna çarlığı
Mada (Midiya) səhliyi
Skil çarlığı
Mada-Atropatena dövləti
Qafqaz Albaniyası
Sırvansahlar dövləti
Saxilər dövləti
Salarilər dövləti
Rəvvadilər dövləti
Şəddadilər dövləti
Azərbaycan Atabəyləri (İldənizlər) dövləti
Qaraqoyunlu dövləti
Ağqoyunlu dövləti
Azərbaycan Səltəvilər dövləti
Azərbaycan xanlıqları
Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti
Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikası
Azərbaycan Respublikası

Kingdom of Mannaca
Kingdom of Media
Scythian kingdom
Media-Atropatene
Caucasian Albania
State of Shirvanshahs
The Savid state
The Salarid state
Ravvadid state
Shaddadids state
State of Atabegs (Ildenizids) of Azerbaijan
Qaraqoyunlu state
Ağqoyunlu state
Azerbaijani state of Safavids
Khanates of Azerbaijan
Democratic Republic of Azerbaijan
Soviet Socialist Republic of Azerbaijan
Republic of Azerbaijan

Qafqaz Albaniyası

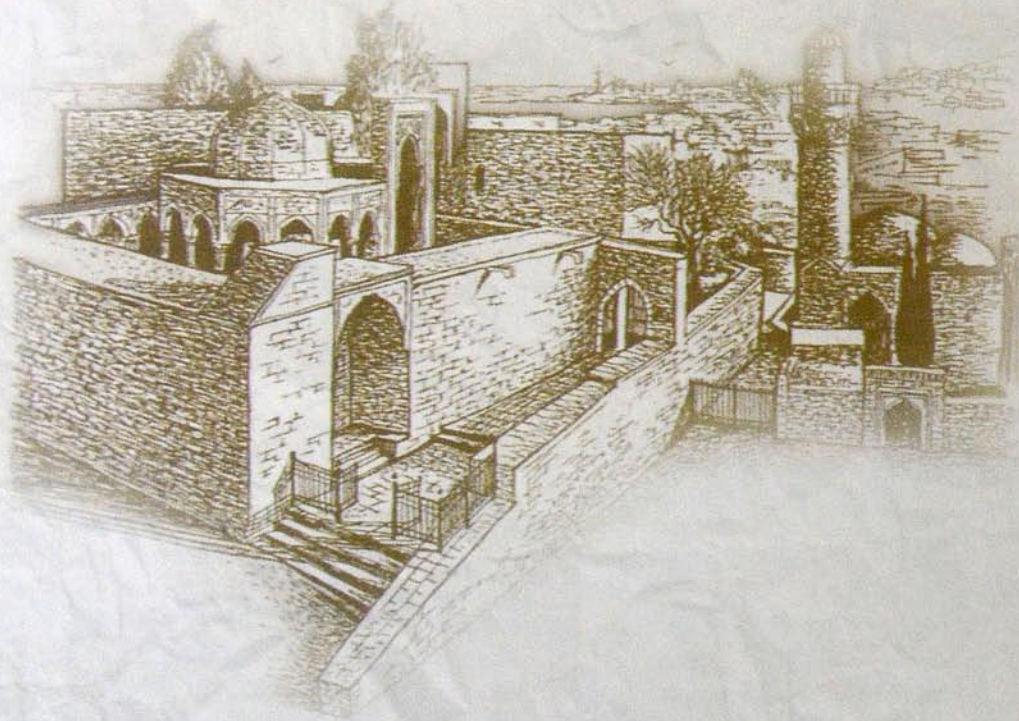
Albaniya dövlətinin e.ə. IV-III əsrlərdə formalaşdığı ehtimal olunur. Şimalda Qafqaz dağları, Şərqdə Xəzər dənizi, qərbdə İberiya, cənub-qərbdə Ermənistan, cənubda isə Atropatena ilə həmsərhəd idi. Beləliklə, Qədim Albaniyanın ərazisi müasir Azərbaycan Respublikasını, indiki Ermənistan Respublikasının böyük hissəsini, Dağıstan Respublikasının (Rusiya Federasiyası) cənub hissəsini, Gürcüstanın Alazan və İori çaylarının vadisini əhatə edirdi. Antik, alban və digər mənbələrin məlumatına görə, Albaniyada 26 tayfa məskunlaşmışdı. Alban tayfası Şimali Azərbaycanda ən iri tayfalardan biri idi. Məhz buna görə də bütün ölkə "Albaniya" adlanmağa başlamışdı. Antik dövrdə Albaniya yadelli işğalçılara qarşı inadlı mübarizə aparmış və müstəqilliyini qoruya bilmişdi. Alban tarixçisi Musa Kalankatuklunun qeyd etdiyi ənənəyə görə, b.e. I əsirdə Albaniya hökmdar Aran tərəfindən idarə olunurdu. Bu zaman Albaniyanın ərazisi Araz çayından Xunarakert qalasınadək (Qazax-Boçalı zonasında) çatırdı. 262-ci ildə Sasanilər dövlətinin tərkibinə daxil edildi. 314-cü ildə alban hökmdarı Urnayr xristianlığı qəbul edərək, onu Albaniyanın dövlət dininə çevirmişdi. 705-ci ildə ərəb istilaları nəticəsində Albaniyanın mövcudluğuna son qoyulur. Paytaxtı Kabala (Qəbələ) və Bərdə şəhərləri olmuşdur. ■

Caucasian Albania

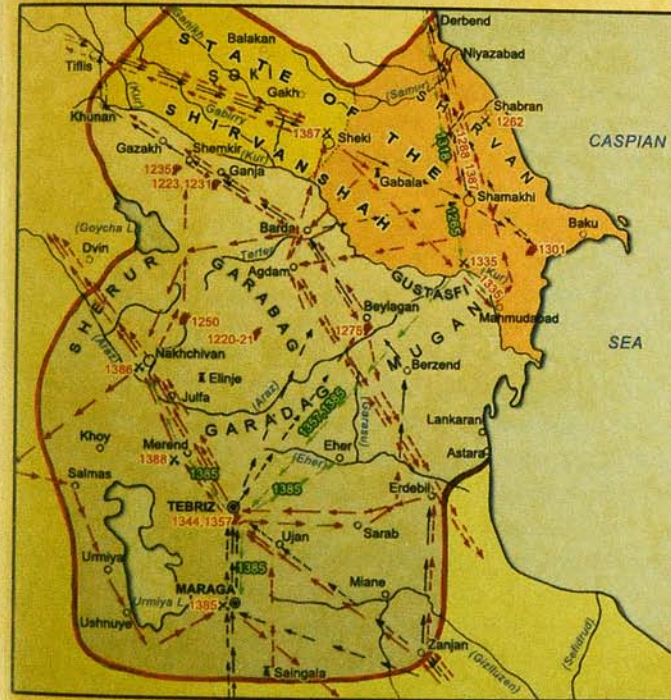
It is considered that Albania as a state existed in IV-III centuries BC. It bordered with the Caucasian Mountains in the north, the Caspian Sea in the east, Iberia in the west, Armenia in the south-west, Atropatene in the south. It means that the territory of the ancient Albania included the present-day Republic of Armenia, a large part of the present Republic of Armenia, southern part of the Republic of Daghestan (Russian Federation), the valley of the Alazani and Iori rivers in Georgia. According to the antique, Albanian and other sources, 26 tribes settled in Albania. The name Albania comes from the Albans, one of the biggest tribes in the Northern Azerbaijan. In the ancient times, Albania stood persistently against the alien invaders and could maintain its independence. According to a tradition referred to by the Albanian historian Movses Kaghankatvatsi, Albania was ruled by King Aran in I century BC. Then the territory of Albania stretched from the River Arax up to Khunakert castle (Kazakh-Borchali region). In 262, the state was incorporated into the Sassanid Empire. In 314, the Albanian ruler Urnair adopted Christianity as an official religion. As a result of the invasions of Arabs, Albania ceased to exist in 705. Its capitals were Kabala (Qabala) and Barda. ■

Manna çarlığı
Mada (Midiya) şahlığı
Skit çarlığı
Mada-Atropatena dövləti
Qafqaz Albaniyası
Sırvansahlar dövləti
Saxilər dövləti
Salarilər dövləti
Rəvvadilər dövləti
Səddadilər dövləti
Azərbaycan Atabəyləri (Eldənizlər) dövləti
Qaraqoyunlu dövləti
Ağqoyunlu dövləti
Azərbaycan Səfəvilər dövləti
Azərbaycan xanlıqları
Azərbaycan Nəfəq Cümhuriyyəti
Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikası
Azərbaycan Respublikası

Kingdom of Mannaea
Kingdom of Media
Scythian kingdom
Media-Atropatene
Caucasian Albania
State of Shirvanshahs
The Sajid state
The Salarid state
Ravvadid state
Shaddadids state
State of Atabegs (Uldemizids) of Azerbaijan
Qaraqoyunlu state
Ağqoyunlu state
Azerbaijani state of Safavids
Khanates of Azerbaijan
Democratic Republic of Azerbaijan
Soviet Socialist Republic of Azerbaijan
Republic of Azerbaijan

Şirvanşahlar dövləti
State of Shirvanshahs

AZERBAIJAN IN 13-14TH CENTURIES

- Area of the state of the Elkhani (1257-1359)
- Area of the state of the Jelairi (with breaks) (1359-1410)
- Rally of Hulakukhan
- Borders of Azerbaijan
- Changes in Azerbaijan's borders
- Shirvan kingdom
- Shaki kingdom
- Capitals of states of the Elkhani and the Jelairi (1220-1223)
- Capitals of dependant states and provinces (1231-1239)
- Castles
- Cities
- MUGAN Provinces
- People's movement
- Important battle fields
- First rally of Mongols (1220-1223)
- Second rally of Mongols (1231-1239)
- Rally of Jalaeddin (1225-1231)
- Rallies of Gizi Orda khans
- First rally of Timur (1386-1388)
- Second rally of Timur (1392-1396)
- Third rally of Timur (1399-1404)

Şirvanşahlar dövləti

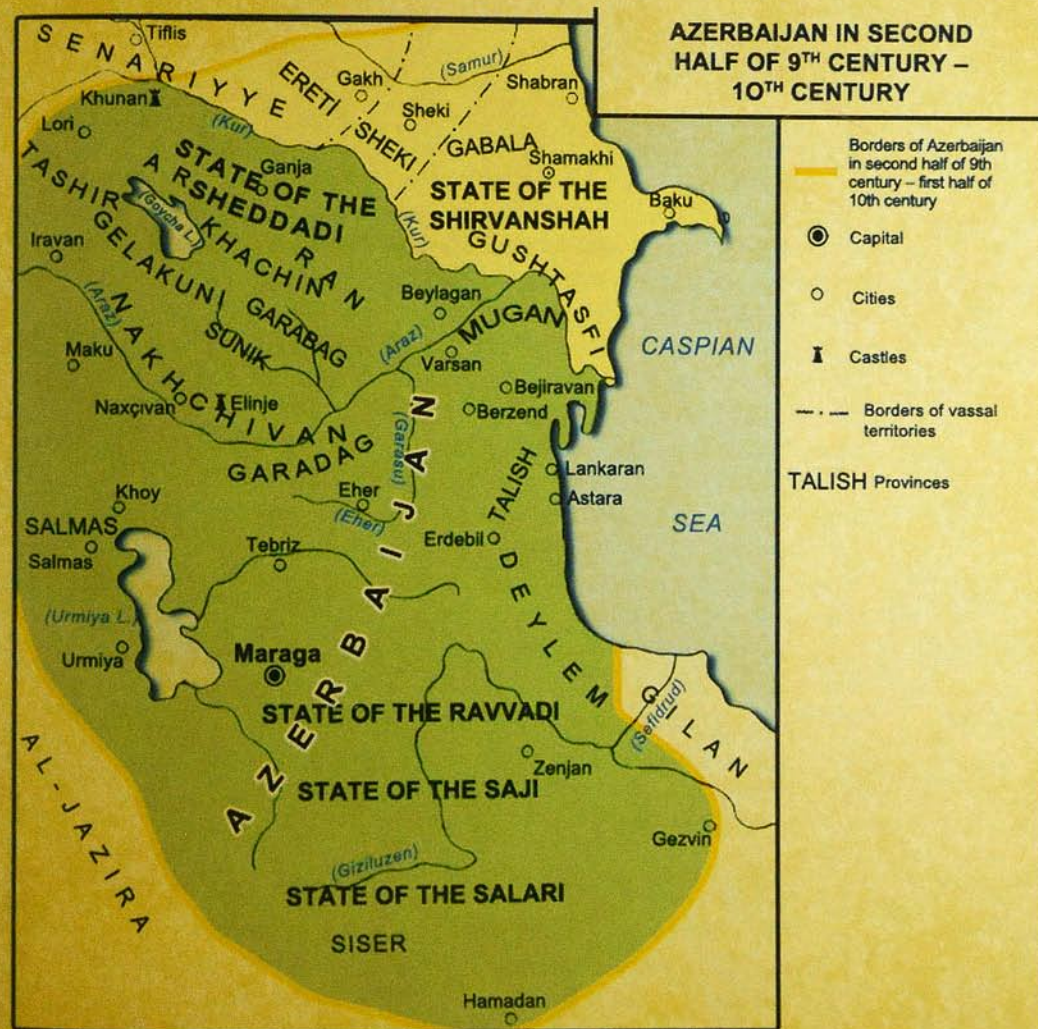
VI yüzilin əvvəllərində alban arşakilər sülaləsinin Sasanilər tərəfindən ləğvi qədim Şirvan torpağında, Şabrançay və Gilgilçay hövzələri ərazisində "şirvanşah" titullu hakimlərin idarə etdiyi yeni qurumun təşəkkülü üçün zəmin yaratdı. Onun şimal sərhəddi Dərbənd idi. Tarixi ənənə bu dövlətin əsasının qoyulmasını Sasani hökmdarı I Ərdəşirin (224-241), digər mülahizəyə əsasən isə I Xosrov Ənuşirəvanın (531-579) adları ilə bağlayır. Mənbələrdə ilkin şirvanşahların adları haqqında məlumat yoxdur. Qeyd etmək lazımdır ki, şirvanşahlar tarix boyu istiqlal uğrunda mübarizə aparmış və ölkəni əsasən müstəqil surətdə idarə etmişlər. Lakin Şirvan işğalçıların hakimliyi altına düşdükdə, şirvanşahlar vassal asılılığında olmuş və öz süzerenlərinə vergi ödəmişlər. Ərəblər dövründə (X əsr və sonralar) Şirvanın sərhədləri şimalda Qafqaz dağlarının cənub-şərq ətəkləri, cənub-qərbdə onu Arrandan və Muğandan ayıran Kür çayı, şimal-qərbdə Qanıx (Alazan) çayı, şərqdə Xəzər dənizi idi. Şirvanşahlar dövləti on əsr ərzində öz müstəqilliyi uğrunda qəhrəmancasına mübarizə aparmasına baxmayaraq, 1538-ci ildən sonra faktiki olaraq aradan çıxdı. O, tarix səhnəsinə çıxan güclü Azərbaycan Səfəvilər dövləti qoşunlarının zərbələri altında süqut etdi. Şirvan dövlətinin paytaxtı Şamaxı idi. XII əsrdən Bakı şəhəri iqamətgaha çevrildi və sonralar, XV əsrdə paytaxt tamamilə buraya köçürüldü. ■

State of Shirvanshahs

The abolition of the Albanian Arshakid dynasty by the Sassanids at the beginning of the 6th century created a foundation for a new entity ruled by the sovereigns titled the Shirvanshahs in the ancient Shirvan land, as well as in the basin of the rivers of Shabbranchay and Gilginchay. Its northern border was Derbent. According to historical traditions, the establishment of this state was connected with the Sassanid Emperor Ardashir I (224-241) or Khosrow Anushirvan I (531-579). There is no information on the names of the first Shirvanshahs. It should be noted that the Shirvanshahs struggled for independence and controlled their country independently throughout history. Nevertheless, while under the rule of invaders, the Shirvanshahs served as vassals and paid taxes to their suzerains. During the occupation of Arabs (X century and later), Shirvan bordered with the south-eastern foothills of the Caucasian Mountains to the north, the Kura separating Shirvan from Arran and Mughan to the south-west, the River Ganikh (Alazani) River to the north-west, the Caspian Sea to the east. Despite the heroic struggle of Shirvanshahs in the tenth century for independence, they were virtually eliminated after 1538. They collapsed under the pressure of the emerging Azerbaijani Safavid state. The capital of Shirvan was Shamakhi. In the 15th century the capital was moved to Baku, which had already been the residence of the Shirvanshahs since the 12th century. ■

Sacilər dövləti, Salarilər dövləti, Rəvvadilər dövləti
States of Sajids, Salarids, Ravvadids

Sacilər dövləti

9-cu əsrin sonunda xilafətin siyasi hakimiyyətinin zəifləməsi tarixi Azərbaycan ərazisində müstəqil və yarım-müstəqil dövlətlərin yaranmasına səbəb oldu. Həmin dövrdə cənubda Sacilər sülaləsinin yaratdığı yeni dövlət təşəkkül tapdı (898-941). Dövlətin yaranması mənşəcə usruşanalı türk olan xəlifə sərkerdəsi Əbu-s-Sac Divdadatın oğlu Məhəmmədin adı ilə bağlıdır. Sacilər sülaləsinin ən görkəmli nümayəndəsi, bütün Azərbaycan torpaqlarını ilk dəfə müstəqil dövlət çərçivəsində birləşdirə bilmiş Yusif ibn Əbu-s-Sac olmuşdur. Qərbdə Ani və Dvindən şərqdə Xəzər dənizinədək, cənubda Zəncandan şimalda Dərbəndədək olan geniş ərazi Sacilərə tabe oldu. 941-ci ildə Deyləm hakiminin oğlu, Salarilər nəslindən olan Mərzban ibn Məhəmməd Sacilərin Azərbaycandakı hakimiyyətinə son qoydu. Paytaxtı Marağa və Ərdəbil şəhərləri olmuşdur. ■

Salarilər dövləti

Salarilər dövlətinin (941-983) əsası 941-ci ildə Mərzban ibn Məhəmməd tərəfindən qoyulmuşdur. Məhz onun hakimiyyəti dövründə Salarilər dövlətinin sərhədləri Sacilər dövlətinin ən yüksək inkişaf dövrü hüdudları ilə üst-üstə düşürdü. Demək olar, bütün Azərbaycanı ələ keçirmiş Mərzban ibn Məhəmməd Ermənistanda da hakimiyyətini təsdiqlədi, əvvəllər Sacilərə vergi verən Şirvanşahları indi də onlara vergi ödəməyə məcbur etdi. Beləliklə, Salarilərə tabe edilmiş ərazinin hüdudları şimalda Dərbəndədək çatdı. Salarilər dövlətinin varlığına 981-ci ildə Rəvvadilər tərəfindən son qoyuldu. Paytaxtı Ərdəbil şəhəri idi. ■

Rəvvadilər dövləti

Azərbaycanın siyasi tarixində Rəvvadilər dövləti X yüzilin sonundan başlayaraq təqribən bir əsr ərzində (983-1060 və 1107-1117 (Azərbaycanın cənubunda)) olduqca mühüm rol oynamışdır. X yüzilin 50-ci illərinin sonlarına yaxın, Salarilərin hakimiyyətinin zəiflədiyi dövrdə Rəvvadilər sülaləsinin nümayəndəsi Məhəmməd ibn Hüseyn Azərbaycanın bəzi torpaqlarını ələ keçirdi. 956/57-ci ildə isə o, Təbriz və onun civarlarına sahibləndi. Həmin əsrin 70-ci illərinin sonuna yaxın güclənən ara müharibələri Hüseynin oğlu Əbülheycənin Salari hökmdarı İbrahim üzərində qələbəsi ilə nəticələndi. Əbülheycə Arazdan cənubda olan Salari torpaqlarının bir hissəni də ələ keçirib, öz mülklərinə qata bildi. Səlcuqlərin Qafqaza yürüşləri dövründə Rəvvadilər dövlətinin ərazisi bütün Cənubi Azərbaycanı əhatə edirdi. 1060-cı ildə səlcuq sultanı Toğrulun Təbrizi mühasirəyə almasından sonra II Məmlan sultanın təbəəsi olduğunu elan edir. Siyasi hakimiyyətlərini əldən verən Rəvvadilər uzun illər öz əski əzəmətlərini qaytara bilmədilər. Yalnız 1107/1108-ci il mənbələrində Azərbaycanın cənub-qərb torpaqlarına sahib olan Marağa hakimi Əhmədili ibn İbrahim ibn Vəhsudan ər-Rəvvadinin adı çəkilir. 1116/1117-ci ildə Əhmədilin Bağdadda xəlifə sarayında batınılərdən biri tərəfindən öldürülməsi ilə Rəvvadilər sülaləsi tarix səhnəsindən çıxır. Paytaxtı Təbriz və Marağa şəhərləri olmuşdur. ■

The Sajid state

The decline of the Arab Caliphate at the end of the 9th century led to the establishment of independent and semi-independent states in the territory of Azerbaijan. During that period a new state founded by the Sajid dynasty emerged in the south (898-941). It was established by Muhammad ibn Abi'l-Saj Diwdad, Caliph's Turkish commander originally from Ushrusana. The most prominent representative of the Sajids was Yusuf Ibn Abi'l-Saj, who managed to unite all the Azerbaijani lands within an independent state for the first time. The areas from Ani and Dvin in the west to the Caspian Sea in the east, from Zanjan in the south, to Derbent in the north became subject to the Sajids. In 941, Marzuban ibn Muhammad, son of the ruler of Daylam from the Salarid dynasty, put an end to the reign of the Sajids over Azerbaijan. Its capitals were Maraga and Ardebil. ■

The Salarid state

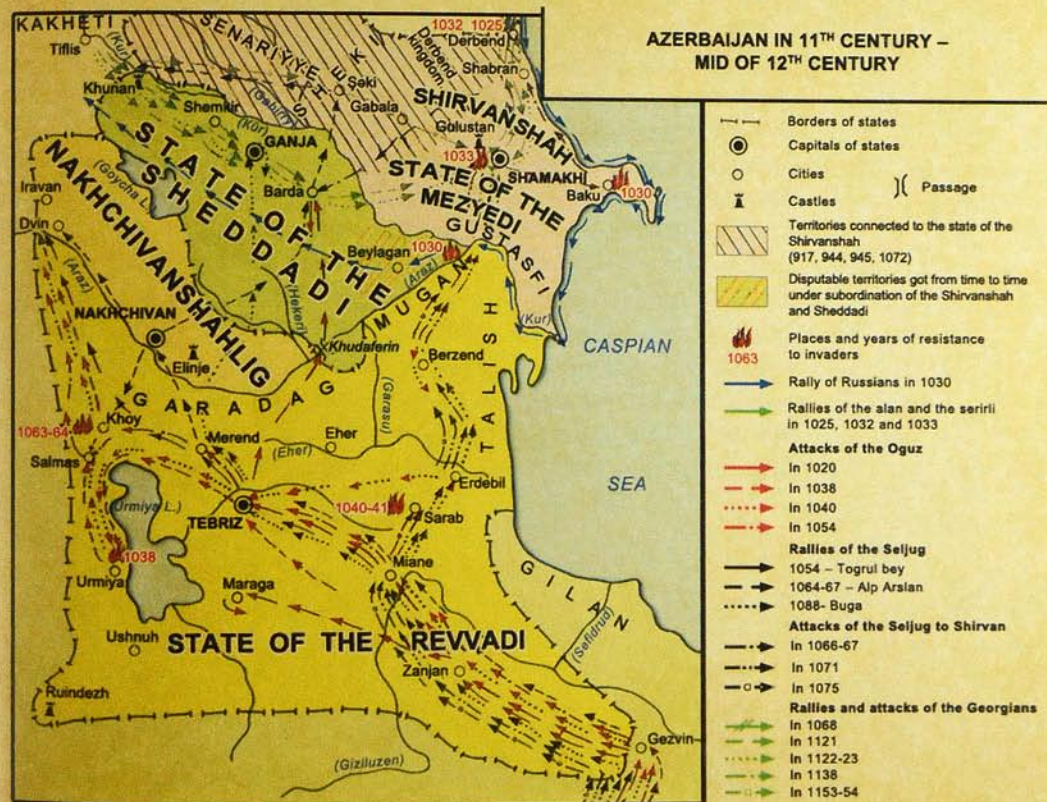
The Salarid state (941-983) was founded by Marzuban ibn Muhammad in 941. During his reign the boundaries of the Salarids coincided with the boundaries of the most developed period of the Sajids. Having taken control over almost entire Azerbaijan, Marzuban ibn Muhammad confirmed his domination over Armenia as well and forced the Shirvanshahs, who previously paid taxes to the Sajids, to pay tribute to him. Thus, the borders of the territories subject to the Salarids reached Derbent in the north. The Ravvadiid dynasty put an end to the Salarid state in 981. Its capital was Ardebil. ■

Ravvadiid state

The Ravvadiid state played an important role in the history of Azerbaijan for about one century since the end of the 10th century (983-1060 and 1107-1177) in the south of Azerbaijan. During the decline of the Salarid state circa 950s, Muhammad ibn Hussein, a representative of the Ravvadiid dynasty seized some lands of Azerbaijan. In 956-957, he conquered Tabriz and its neighborhood. The wars culminating in the end of the 970s ended with the victory of Abulheija, son of Hussein over the Salarid ruler Ibrahim. Abulheija also succeeded in conquering the Salarid lands south to the River Arax and incorporated them to his possessions. During the marches of the Seljuqs to the Southern Caucasus, the territory of Ravvadiid covered the entire Southern Azerbaijan. Upon the siege of Tabriz by the Seljuq Sultan Toghrul in 1060, Mamlan II declared himself a subject of Sultan. After losing their political power, the Ravvadiids could not regain their might. Only 1107-1108 sources mention the ruler of Maragha Ahmadili ibn Ibrahim ibn Wahsudan ar-Ravvadiid, who took control over the south-western lands of Azerbaijan. Following the murder of Ahmadili in the Caliph's court in Baghdad in 1116-1117, the Ravvadiid dynasty was wiped off history. Its capitals were Tabriz and Maragha. ■

Şəddadilər dövləti
Shaddadids state

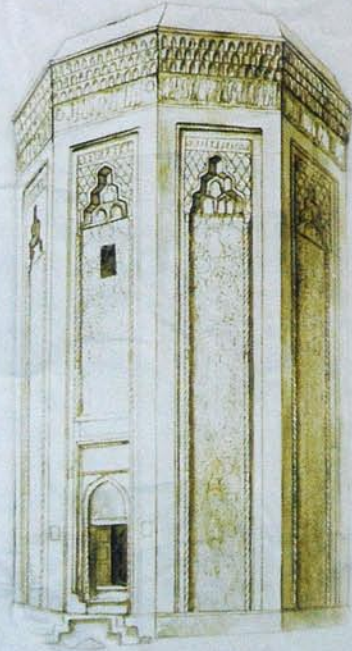

Şəddadilər dövləti

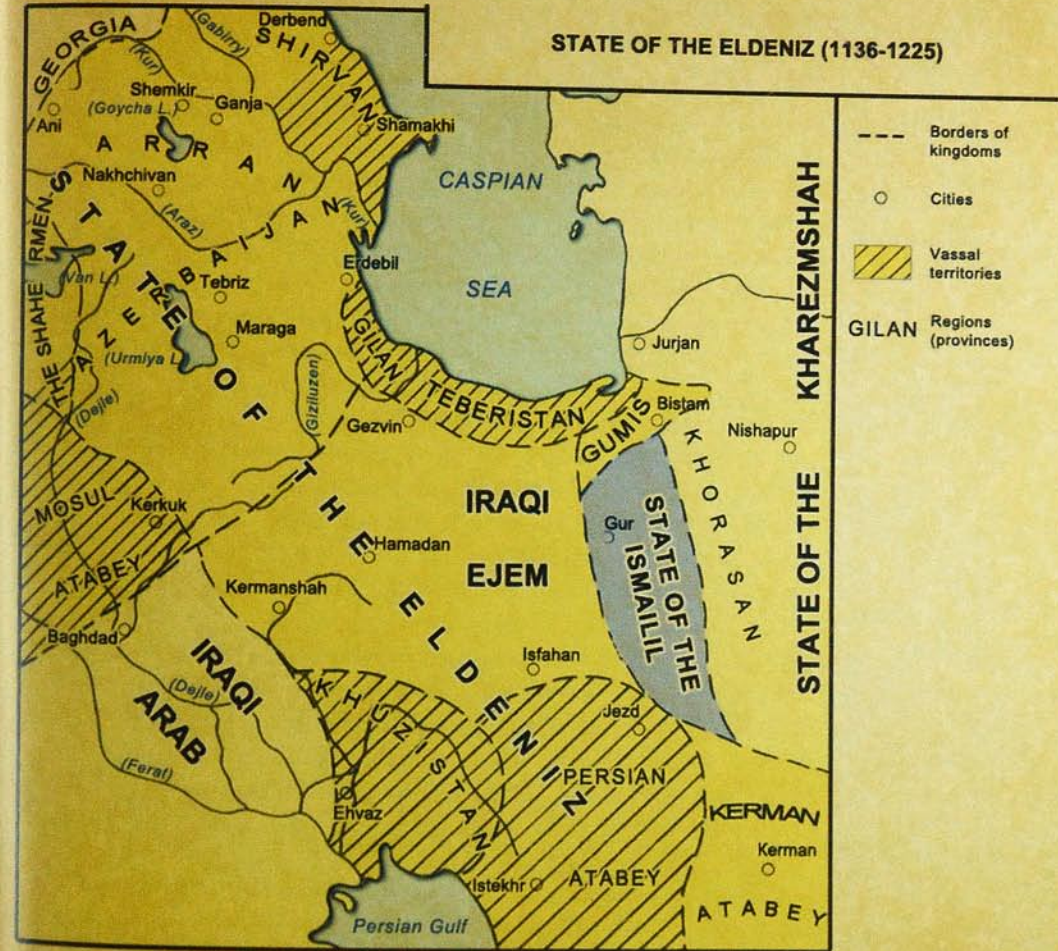
Azərbaycanın və bir sıra qonşu ölkələrin hərbi-siyasi tarixində fəal rol oynamış Şəddadilər sülaləsi X əsrin ortalarından XII əsrin sonunadək Cənubi Qafqazın Gəncə, Naxçıvan, Dvin və Ani əmirliklərində hakimiyyət başında olmuşlar. 951-ci ildə Salarilər dövlətində yaranmış ağır vəziyyətdən istifadə edən mənşəcə kürd Şəddadilər sülaləsinin banisi Məhəmməd ibn Şəddad ibn Qurtaq, ondan sonra isə oğulları Əbülhəsən Əli Ləşkəri və Fəzl Salarilərin təbəçiliyində olan torpaqlar uğrunda mübarizəni gücləndirdilər. 971-ci ildə Ləşkəri o zaman Salarilərin xidmətində olan qardaşı Fəzlin fəaliyyəti nəticəsində Gəncənin idarəsini ələ aldı. Mərkəzi Gəncə olan Şəddadilər dövlətinin əsası qoyuldu. Salari hakimi İbrahim tərəfindən Gəncənin uğursuz mühasirəsindən sonra bağlanan müqavilə Arranın xeyli hissəsinin (Bərdə, Şəmkir, Naxçıvan və s.) Şəddadilərin əlinə keçməsinə səbəb oldu. 1075-ci ildə Səlcuqlar Şəddadilər dövlətinə son qoymuşlar. ■

Shaddadids state

The Shaddadid dynasty, who played an active role in the military and political history of Azerbaijan and neighboring countries, was in power in the Southern Caucasian emirates of Ganja, Nakhichevan, Dvin, and Ani from the mid of the 10th century until the end of the 12th century. Using the difficult situation in the Salarid state in 951, the founder of the Kurdish Shaddadid dynasty Muhammad bin Shaddadid, as well as his sons Abulhasan Ali Lashkari and Fazl expanded the struggle for the lands possessed by the Salarids. In 971, Lashkari took power in Ganja with the help of his brother Fazl, who was serving the Salarids. Thus, the Shaddid state was established with its capital in Ganja. According to the treaty concluded after the unsuccessful siege of Ganja by the Salarid ruler Ibrahim the most part of Arran (Barda, Shamkir, Nakhichevan and other lands) passed to the Shaddadids. The Seljuqs put an end to the existence of the Shaddadid state in 1075. ■

Azərbaycan Atabəyləri (Eldənizlər) dövləti
 State of Atabeys (Ildenizids) of Azerbaijan

Azərbaycan Atabəyləri (Eldənizlər) dövləti

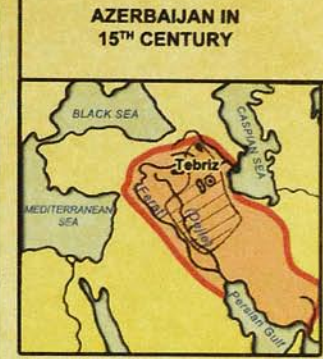
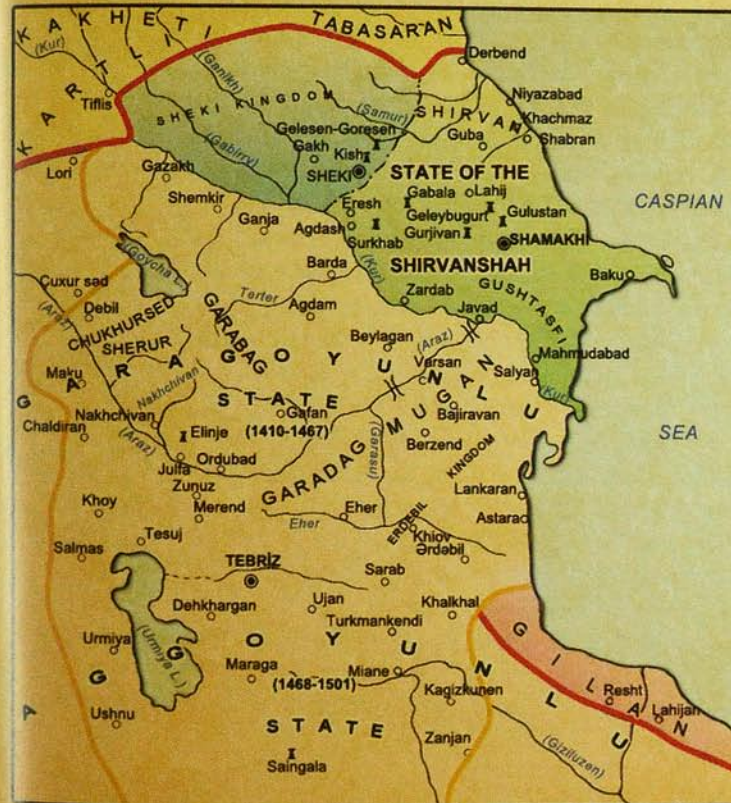
Səlcuqilər dövlətinin tənəzzülü dövründə yaranmış müstəqil soltanlıqlar öz növbəsində, yeni tip dövlət birliklərini doğurdu. Bu dövlətlərin yaradıcılardan Səlcuq sultanlarının keçmiş kölələri (məmlük) idilər. Həmin dövlətlərin hakimləri adətən səlcuqilərin vəliəhd şahzadələrinin (məliklərin) tərbiyəçilərindən olurdu ki, onlara da «atabəy» («ata-hakim») deyirdilər. Azərbaycan Atabəyləri dövlətinin (1136-1225) banisi Şəmsəddin Eldəniz idi. II Toğrulun ölümündən sonra Sultan Məsud 1136-cı ildə atabəy Eldənizi mərhum II Toğrulun dul arvadı Mömünə xatınla evləndirdi və onu iqamətgahı Gəncə olan Arranın valisi təyin etdi. Tezliklə Eldəniz Arran əmirliklərini özünə tabe etdi və sultan Məsudun ölümü ərəfəsində demək olar ki, Arranın müstəqil hakiminə çevrildi. Eldəniz tezliklə Şirvanı da öz hakimiyyətinə tabe etdi. Sultan Məsudun Azərbaycanda canişini olan Çavlının ölümündən (1146) sonra Eldəniz qarışıqlıqdan istifadə edərək, Naxçıvan vilayətini də öz torpaqlarına birləşdirdi. Eldəniz öz paytaxtını da buraya köçürdü. 1161-ci ildə Şəmsəddin Eldənizin qoşunları Həmədanı tutdu və İraq sultanlığının taxtına Eldənizin kiçikyaşlı oğulluğu Arslan şah çıxarıldı. Həmədan şəhəri Sultan Arslan şahın və atabəy Eldənizin paytaxtı oldu. Arslan şah sultan elan olunduqdan sonra onun atabəyi «ulu atabəy» ləqəbini aldı. Beləliklə, Şəmsəddin Eldəniz İraq sultanlığının həqiqi başçısı oldu. Bu dövrdən başlayaraq, «atabəy» ləqəbinin, «vəliəhd şahzadənin tərbiyəçisi» kimi ilkin mənası öz məzmununu dəyişir və hökmdarın ali tituluna çevrilir. Azərbaycan Atabəyləri dövləti müxtəlif vaxtlarda bir sıra iri əyalət və vilayətlərdən ibarət idi. Onların dəqiq müəyyənləşdirilmiş sərhədləri yox idi. Azərbaycan, Arran (Naxçıvan), Fars İraqı, Rey və Həmədan vilayətləri həmişə bu dövlətin tərkibində olmuşlar. Xarəzmşah Cəlaləddinin Azərbaycana 1225-ci ildə yürüşü dövründə atabəy Özbəyin baş verən ölümü ilə Azərbaycan Atabəylər dövlətinə son qoyulur. ■

State of Atabey (Ildenizids) of Azerbaijan

The independent sultanates, which emerged after the decline of the Seljuqs, originated new state entities. The founders of those states were the former slaves (mamluks) of the Seljuq sultans. Atabey (literally “father lord” in Turkic languages) was the title conferred upon the Turkic slave officers who served as mentors of the Seljuq princes. The founder of the Azerbaijani Atabey (1136-1225) was Shams ad-Din Ildeniz. Upon the death of Toghrul II, in 1136, Atabey Ildeniz married his widow Momune Khatun and was appointed by Sultan Masud the governor of Arran with his residence in Ganja. Soon Ildeniz subordinated all emirs of Arran and became almost an independent ruler of the region on the eve of Sultan Masud’s death. Soon after Ildeniz subordinated Shirvan as well. Following the death of Chavli, Sultan Masud’s representative in Azerbaijan in 1146, Ildeniz, using the chaos, annexed the province of Nakhichevan and moved his capital to Nakhichevan. In 1161, the troops of Shams ad-Din Ildeniz seized Hamadan and his juvenile stepson Arslan ascended to the throne of the sultanate of Iraq. Hamadan became the capital of Sultan Arslan Shah and Atabey Ildeniz. After the proclamation Arslan Shah was sultan of the country, his Atabey was declared “Ulu Atabey” (“Great Atabey”). Thus, Shams ad-Din Ildeniz became the real head of the sultanate of Iraq. Since then the title “Atabey” lost its original meaning as “the guardian of the prince” and was understood as the supreme title of a ruler. In different periods the Atabey of Azerbaijan consisted of large provinces and regions, with no clearly defined boundaries. Azerbaijan, Arran (Nakhichevan), Persian Iraq, Rey, and Hamadan were always parts of this state. Upon the death of Atabey Uzbek during the marches of Khwarezmian Shah Jalal ad-Din to Azerbaijan in 1225, the Atabey of Azerbaijan ceased its existence. ■

Qaraqoyunlu dövləti, Ağqoyunlu dövləti
 Qaraqoyunlu state, Aqqoyunlu state

- Garagoyunlu state (1410-1467)
- Agqoyunlu state (1468-1501)
- Capitals of states
- Small cities and settlements
- Qalalar
- Castles
- Azerbaijan borders
- MUGAN** Provinces
- State of the Shirvanshah
- Sheki kingdom

Qaraqoyunlu dövləti

Hələ VI-VII əsrlərdə Azərbaycan xalqının təşəkkülündə iştirak etmiş oğuz tayfalarından olan qaraqoyunlular bu dövlətin hərbi-siyasi həyatında fəal iştirak edirdilər. 1408-ci ilin yazında Azərbaycan qaraqoyunlular tayfa birliyinin başçısı Qara Yusif Teymurilərin qoşunlarını məğlub edərək Azərbaycandan çıxartdı. Bu dəfə Azərbaycanda hakimiyyəti təkbəşinə ələ keçirmək üstündə Qara Yusiflə Cəlairi Sultan Əhməd arasında mübarizə başlandı. Qara Yusif 1410-cu ilin avqustunda Təbriz yaxınlığında Sultan Əhmədə qalib gəldi və onu edam etdirdi. Kürdən cənubdakı Azərbaycan torpaqlarında yeni Azərbaycan dövləti-Qaraqoyunlu dövləti (1410-1467) meydana gəldi. Qaraqoyunlu dövlətinin paytaxtı Təbriz şəhəri idi. Müxtəlif vaxtlarda Azərbaycanın cənubu ilə yanaşı, Gürcüstanın bir hissəsi, Ermənistan, Kürdüstan, İraq və Qərbi İran Qaraqoyunlu dövlətinin tərkibində olmuşdur. Azərbaycan Qaraqoyunlu dövləti 1467-ci ilin sonunda süquta uğradı və Azərbaycan zəminində yeni siyasi qurum-Uzun Həsənin Ağqoyunlu dövləti təşəkkül tapdı. ■

Ağqoyunlu dövləti

Ağqoyunlular VI əsrin sonu, VII əsrin əvvəllərində Baş Qafqaz dağları ilə Araz çayı arasındakı ərazidə yaşayırdılar. Bu tayfaların bir qismi sonralar Kiçik Asiyanın şərqində (Şərqi Anadoluda), Diyarbəkirdə və İraqda da məskunlaşdılar. 1453-cü ildə cəsur sərkərdə və müdrik dövlət xadimi Uzun Həsənin hakimiyyətə gəlməsi ilə paytaxtı Diyarbəkir olan Ağqoyunlu tayfa birliyi daha da qüvvətləndi. Uzun Həsən 1467-ci ildə Qaraqoyunlu dövlətinin varlığına son qoydu. 1468-ci ildə Qaraqoyunlu dövlətinin bütün ərazisini ələ keçirdi və paytaxtı Diyarbəkirdən Təbrizə köçürdü. Qısa müddət ərzində əldə etdiyi parlaq qələbələr nəticəsində Uzun Həsən Kürdən cənubdakı Azərbaycan torpaqları və Diyarbəkirdən əlavə Qərbi Azərbaycanı, Kürdüstanı, Tiflis də daxil olmaqla Gürcüstanın bir hissəsini, İranın böyük hissəsini və İraqı da Ağqoyunlu dövlətinə (1468-1501) birləşdirdi. Uzun Həsən Xorasandan Aralıq dənizi sahilində yerləşən Qaraman bəyliyinə qədər əraziləri əhatə edən böyük bir imperiya yaratdı. Uzun Həsənin hakimiyyəti illərində Ağqoyunlu dövləti Yaxın və Orta Şərqi ən qüdrətli dövlətlərindən birinə çevrildi. Uzun Həsənin ölümündən sonra Ağqoyunlu dövləti daxili çəkişmələr nəticəsində təcridən tənəzzülə uğradı. 1499-cu ildə Ağqoyunlu dövləti artıq iki hissəyə bölündü, 1501-ci ildə isə öz yerini Uzun Həsənin nəvəsi İsmayılın qurduğu Səfəvi-Qızılbaş dövlətinə verdi. ■

Manna çarlığı

Mada (Midiya) səhliyi

Ski çarlığı

Mada-Atropatena dövləti

Qafqaz Albaniyası

Sivansahlar dövləti

Saciilər dövləti

Salarilər dövləti

Rovadilər dövləti

Səddadilər dövləti

Azərbaycan Atabəyləri

(Eldənizlər) dövləti

Qaraqoyunlu dövləti

Ağqoyunlu dövləti

Azərbaycan Səttəvilər dövləti

Azərbaycan xanlıqları

Azərbaycan Xalq

Cümhuriyyəti

Azərbaycan Sovet Sosialist

Respublikası

Azərbaycan Respublikası

Manna çarlığı

Mada (Midiya) səhliyi

Ski çarlığı

Mada-Atropatena dövləti

Qafqaz Albaniyası

Sivansahlar dövləti

Saciilər dövləti

Salarilər dövləti

Rovadilər dövləti

Səddadilər dövləti

Azərbaycan Atabəyləri

(Eldənizlər) dövləti

Qaraqoyunlu dövləti

Ağqoyunlu dövləti

Azərbaycan Səttəvilər dövləti

Azərbaycan xanlıqları

Azərbaycan Xalq

Cümhuriyyəti

Azərbaycan Sovet Sosialist

Respublikası

Azərbaycan Respublikası

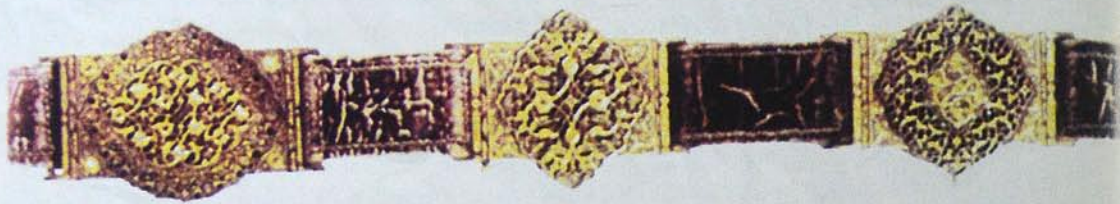
Qaraqoyunlu state

The Qaraqoyunlu Oghuz tribes, who took part in the formation of the Azerbaijani people in VI-VII centuries, participated in the military and political life of this state. In the spring of 1408, the head of the Qaraqoyunlu tribal federation Qara Yusif defeated the Timurid troops and drove them out of Azerbaijan. Afterwards the struggle between Qara Yusif and Sultan Ahmad Jalairid over the power in Azerbaijan started. In August 1410, Qara Yusif defeated Sultan Ahmad near Tabriz and executed him. A new Azerbaijani state of Qaraqoyunlu (1410-1467) emerged in the area south to the Kura. Its capital was Tabriz. In different periods, the territory of the state included not only the Southern Azerbaijan, but also part of Georgia, Armenia, Kurdistan, Iraq, and the Western Iran. The Qaraqoyunlu state fell at the end of 1467 and a new entity named Aqqoyunlu led by Uzun Hassan rose on its ruins. ■

Aqqoyunlu state

In VI-VII centuries the Aqqoyunlu tribes dwelled in the area between the Caucasus Major and the River Arax. Some of those tribes later settled in the east of the Asia Minor (Eastern Anatolia), Diyarbakir and Iraq. With the brave military leader and wise statesman Uzun Hassan's ascension to power in 1453, the Aqqoyunlu tribal federation headquartered in Diyarbakir became mightier. In 1467, Uzun Hassan put an end to the Qaraqoyunlu state. In 1468, he occupied the entire territory of the Qaraqoyunlu state and moved his capital from Diyarbakir to Tabriz. As a result of his brilliant victories achieved within a short period, Uzun Hassan annexed the Azerbaijani lands south to the Kura and the Western Azerbaijan besides Diyarbakir, Kurdistan, a part of Georgia, including Tbilisi, a large part of Iran and Iraq. Uzun Hassan created a vast empire stretching from Khorasan to Karaman beyhood, on the Mediterranean coast. Under his leadership, the Aqqoyunlu Empire turned into one of the most powerful states of the Near and Middle East. After Uzun Hassan's death, the Aqqoyunlu state eventually declined because of internal frictions. In 1499, it was divided into two. In 1501, it was replaced by the Safavid state established by Shah Ismail, grandson of Uzun Hassan. ■

Azərbaycan Səfəvilər dövləti Azerbaijani state of Safavids

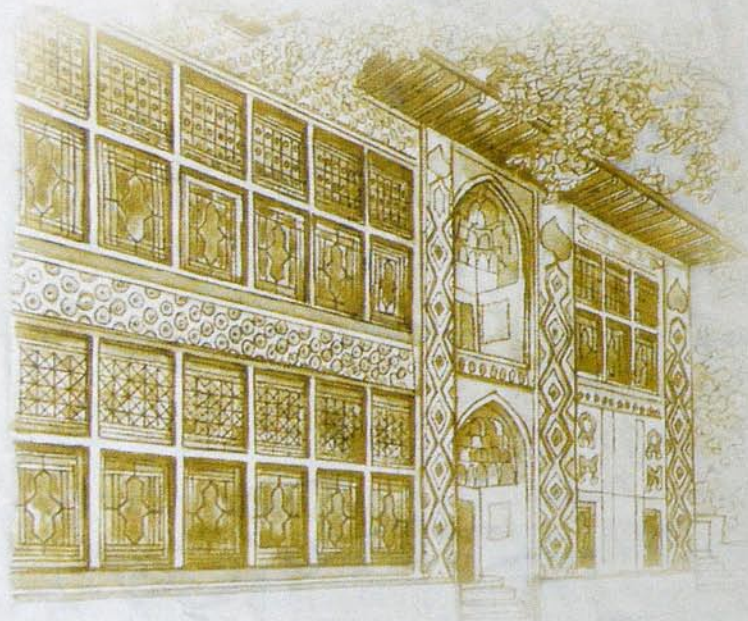

Azərbaycan Səfəvilər dövləti

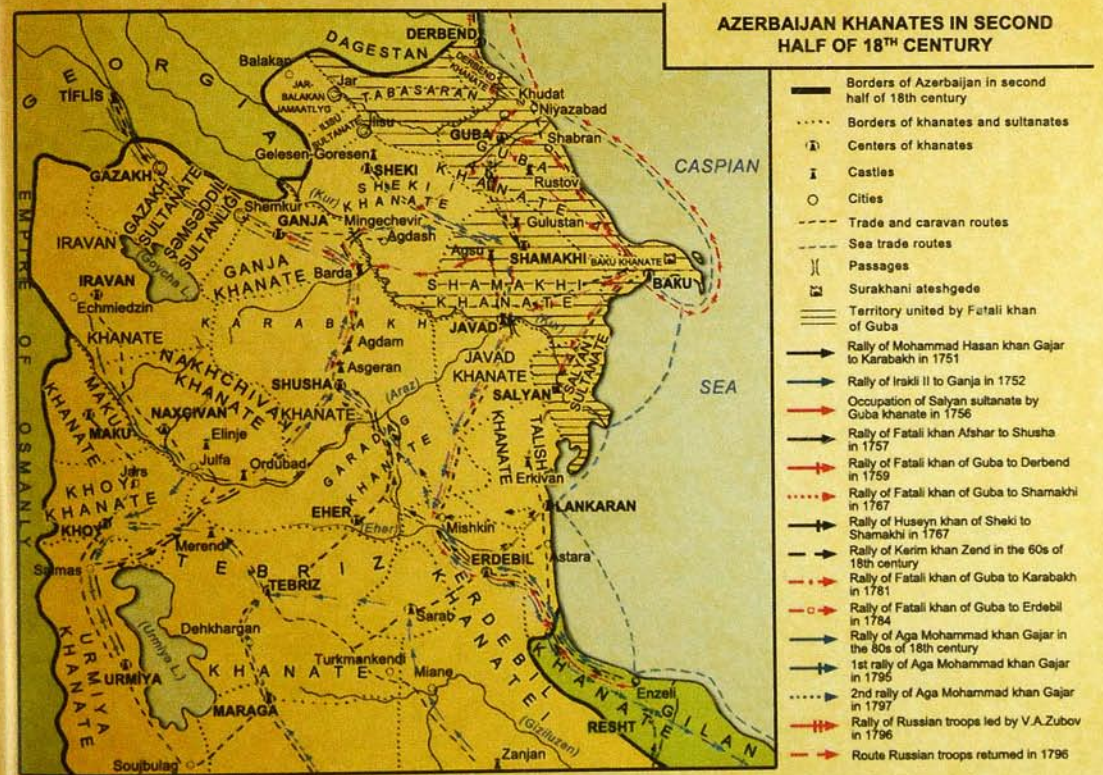
XVI əsrdə Azərbaycan Səfəvilər dövlətinin (1501-1736) ictimai-iqtisadi, siyasi, mədəni, ideoloji mərkəzi olmuşdur. Azərbaycan, İran, Cənubi Türkmənistan və müasir Əfqanıstan (Bəlx vilayəti istisna olmaqla), İraqı-Ərəb və s. ərazilər Səfəvilər dövlətinin sərhədləri daxilində idi. Azərbaycan Səfəvilər dövlətinin əsasını I Şah İsmayıl qoymuşdur. Mükəmməl təhsil və tərbiyə almış İsmayıl 1499-cu ildən etibarən gərgin hərbi-siyasi fəaliyyətə qoşuldu. 1501-ci ildə şahlıq taxtına yiyələnmiş, yeni dövlət qurmuş I İsmayıl qısa müddət ərzində bu dövləti qüdrətli imperiyaya çevirdi. Səfəvilər dövlətini idarə edən sülalənin adı mənşəcə Azərbaycan türkü olmuş Səfəviyyə təriqətinin başçısı Şeyx Səfiəddin İshaq Ərdəbilinin adı ilə bağlıdır. Səfəvilər dövlətinin paytaxtı müxtəlif vaxtlarda Təbriz (1501-1555), Qəzvin (1555-1598) və İsfahan (1598-ci ildən) şəhərləri olmuşdur. Səfəvilər dövlətinin ictimai, iqtisadi, mədəni cəhətdən ən çox inkişaf etmiş əyaləti Azərbaycan idi. Azərbaycanın qızılbaş tayfaları (dövlətin mənbələrdə “Qızılbaş dövləti” kimi qeyd olunması da məhz bu tarixi gerçəklikdən qaynaqlanır) və Ərdəbil feodalları Səfəvilər dövlətində aparıcı rol oynamışlar. I Şah İsmayılın oğlu I Təhmasib də Azərbaycan torpaqlarının birləşdirilməsi siyasətini davam etdirirdi. 1538-ci ildə Şirvanşahlar dövləti ləğv edildi və Səfəvilər dövlətinə qatıldı, 1551-ci ildə isə Şəki ərazisi Azərbaycan Səfəvilər dövlətinə birləşdirildi. XVII əsrin sonlarından başlayaraq Səfəvi dövləti dərin iqtisadi və siyasi tənəzzül dövrünə qədəm qoydu. 1736-cı ilin martında Nadir Əfşar Muğanda tacqoyma mərasiminə toplaşmış feodallar tərəfindən şah elan edildi. Beləliklə, Səfəvilər sülaləsinin hakimiyyətinə rəsmən son qoyuldu. ■

Azerbaijani state of Safavids

In XVI century Azerbaijan was the socio-economic, political, cultural, and ideological center of the Safavid state (1501-1736). It included Azerbaijan, Iran, the Southern Turkmenistan, present-day Afghanistan (excluding the province of Balkh), the Arabian Iraq and other territories. The Azerbaijani Safavid state was founded by Shah Ismail I. Having received an excellent education, Ismail began his military and political activity since 1499, ascended to the throne in 1501 and turned his new state into a mighty empire. The name of the ruling Turkic dynasty of the state is connected with the name of Sheikh Safi-ad-din Ardabili, head of Safaviyya order. The capitals of the Safavid state were Tabriz (1501-1555), Gazwin (1555-1598) and Isfahan (since 1598). Its most socially, economically and culturally developed province was Azerbaijan. The Azerbaijani Qizilbash tribes (hence the Safavid state is sometimes named Qizilbash state) and the Ardabil feudals played a leading role in the government. Shah Tahmasib I, son of Shah Ismail I, continued the policy of unification of the Azerbaijani territories. In 1538, the Shirvanshah state was abolished and incorporated into the Safavids. In 1551, the territory of Shaki became part of the state. The Safavid state entered a period of deep economic and political decline at the end of XVII century. In the coronation ceremony held in Mughan in March 1736, Nader Afshar was proclaimed shah by the assembled feudals, thus, effectively ending the formal power of the Safavid dynasty. ■

**Azərbaycan xanlıqları
Khanates of Azerbaijan**

Azərbaycan xanlıqları

Azərbaycanın XVIII əsrin ikinci yarısındakı tarixi əslində müstəqil və yarımsılı dövlət qurumlarının-xanlıqların tarixindən ibarətdir. Azərbaycan ərazisində ilk müstəqil xanlıqların yaranması XVIII əsrin 40-cı illərinə aiddir. Onların bəziləri Nadir şah dövlətinin süqutundan sonra meydana gəlmişdisə, digərləri hələ Nadir şahın hökmranlığı dövründə İran əleyhinə mübarizə nəticəsində formalaşmışdı.

Şəki xanlığı

Şəki xanlığının əsasını Hacı Çələbi xan qoymuşdu (1743-1755). XVIII əsrin 40-cı illərinin sonlarına doğru güclü siyasi qüvvəyə çevrildi. Qəbələ və Qutqaşın sultanları Şəki xanının hakimiyyətini tanımağa məcbur oldular. 1751-ci ildə Şəki xanı müəyyən müddətə Qazax və Borçalı mahallarını da özünə tabe etdi. 1768-ci ildə bir-birilə ittifaq bağlayan Şəki və Quba xanları Şamaxı xanlığına hücum edib, onu öz aralarında bölüşdürdülər. Şəki şəhəri xanlığın mədəni mərkəzi idi.

Qarabağ xanlığı

Qarabağ xanlığının əsasını Cavanşirlər tayfasından olan Pənahəli xan (1748-1763) qoymuşdur. Xanlıq İran hökmranlığı ilə mübarizədə yaranmış və möhkəmlənmişdir. Nadir şahın varisləri arasındakı çəkişmələrdən istifadə edən Pənahəli xan öz hakimiyyət və nüfuzunu Ərdəbilə qədər yaya bildi. Gəncənin də işlərinə müdaxilə edən Pənahəli xan burada hakimiyyətə öz adamını-Ziyadoğlu nəslinin nümayəndələrindən birini gətirə bilmişdi. Pənahəli xan öz mülklərini genişləndirərək Tatev, Sisian, Qafan, Meğri mahallarını özünə tabe etdi. Pənahəli xan uca sıldırımlı qayanın kənarında möhtəşəm Pənahabad qalasını inşa etdirdi və 1755-1756-cı illərdə paytaxtını bura köçürdü. Qala sonralar yaxınlıqdakı Şuşakəndin adı ilə Şuşa adını aldı. Pənahəli xandan sonra hakimiyyətə gəlmiş oğlu İbrahimxəlil xan Azərbaycan torpaqlarını birləşdirməyə çalışırdı. İbrahimxəlil xan müəyyən dövrlərdə öz nüfuzunu Naxçıvan, Gəncə və Təbriz xanlıqlarına yaya bilmişdi.

Quba xanlığı

Quba xanlığının banisi Hüseynəli xan (1726-1758) hələ 1726-cı ildə rus hakimiyyət orqanları tərəfindən bu vəzifəyə təqdim olunmuş, rus çarı onu Quba xanı təyin etmişdi. Onun dövründə Salyan və Rudbar Quba xanlığına tabe edildi. Quba xanlığının yüksəlişi Fətəli xanın hakimiyyətə gəlməsi ilə bağlıdır. Fətəli xan 1757-ci ildə Salyan, 1759-cu ildə Dərbənd, 1766-cı ildə Bakı, 1768-ci ildə Şamaxı və Cavad xanlıqlarını Quba xanlığına birləşdirməyə nail oldu. XVIII əsrin 60-cı illərində Quba xanlığı iqtisadi, hərbi-siyasi baxımdan Azərbaycanın bir çox xanlıqlarından üstün idi və ölkənin siyasi həyatında mühüm rol oynayırdı.

Lənkəran (Talış) xanlığı

Müstəqilliyi yerli iri feodallardan biri olan Seyid Abbas bəy tərəfindən elan edilmiş bu xanlığın siyasi və iqtisadi mərkəzi qala divarları ilə əhatələnmiş Lənkəran şəhəri idi. Seyid Abbas xanın ölümündən sonra tarixdə talışlı Qara xan kimi tanınan Cəmaləddin Mirzə bəy taxta çıxdı. Onun dövründə xanlığın siyasi sabitliyinə və iqtisadi inkişafına yönəldilmiş xətt aydın hiss olunurdu.

Bakı xanlığı

1747-c ildə Nadir şah Əfşarın ölümündən sonra yerli feodallardan Mirzə Məhəmməd ağa şahın Bakıdakı əlaltısı Səlimi qovdu və özünü müstəqil xan elan etdi (1747-1786). Digər xanlıqlarla müqayisədə Bakı xanlığı hərbi-siyasi cəhətdən fərqlənmirdi. Onun ərazisi kiçik olub, eni 60, uzunluğu 90 verst idi. Bütün Abşeron yarımadası ilə birlikdə Bakı şəhəri və 39 kənd onun tərkibinə daxil idi. Mirzə Məhəmməd xanın varisləri dövründə Bakı xanlığı qubalı Fətəli xandan vassal asılılığına düşdü. Fətəli xan 1766-cı ildə öz bacısı Xədicə Bikəni bakılı Məlik Məhəmməd xana ərə verdi və bununla Bakı xanlığının Quba xanlığından asılılığını təmin etdi.

Gəncə xanlığı

Gəncə bəylərbəyliyi əsasında yaranmışdı. Bu bəylərbəyilik irsi olaraq kiçik fasilələrlə XVII əsrdən 1804-cü ilə qədər Qacarlar tayfasının Ziyadlı oymağına məxsus Ziyadoğlular nəslı tərəfindən idarə olunmuşdur. Xanlığın banisi Şahverdi xan Ziyadoğlu idi. Gəncə həm hərbi-siyasi, həm də iqtisadi-təsərrüfat baxımından

mühüm əhəmiyyət kəsb edirdi. Yarandığı vaxtdan bu xanlıq qonşu feodal hakimlərin hücum obyektinə çevrilmişdi. Gəncə xanları düşmənlə mübarizədə gah bu, gah da digər güclü düşmən arasında hiylə işlətməli olurdular.

Dərbənd xanlığı

Dərbənd xanlığının banisi Məhəmməd Hüseyin xan özünün amansız daxili siyasəti ilə istər zəhmətkeş kütlələrin, istərsə də feodal təbəqənin bir çox nümayəndələrinin nifrətini qazanmışdı. 1759-cu ildə dərbəndlilərin xahişi ilə qubalı Fətəli xan Dərbəndə hərbi yürüş etdi. Dərbəndlilərin köməyi ilə şəhər Fətəli xanın əlinə keçdi. Bu hadisədən sonra, demək olar ki, Azərbaycanın şimal xanlıqlarının Rusiyaya birləşdirilməsində Dərbənd və Quba xanlıqları vahid bir dövlət oldular.

Şamaxı xanlığı

Şamaxı xanlığı yerli feodalların və şəhər əyanlarının xarici və ölkə daxilindəki düşmənlərə qarşı apardıqları inadlı mübarizənin gedişində yarandı. Bir neçə əsr Şirvanşahlar dövlətinin paytaxtı, sonralar isə Şirvan bəylərbəyliyi mərkəzi olmuş Şamaxı şəhəri, XVIII əsrin sonlarında həm iqtisadi, həm də ticarət baxımından öz üstünlüyünü saxlamışdı. Nadir şah dövlətinin süqutundan sonra Şamaxının siyasi həyatında köklü dəyişikliklər baş verdi. Nisbətən kiçik ərazidə iki xanlıq yarandı: mərkəzi Ağsu olmaqla, Yeni Şamaxı və mərkəzi Şamaxı olmaqla, köhnə Şamaxı. Şamaxıda mövcud olan ikihakimiyyət uzun müddət davam edə bilməzdi. 1763-cü ildə Köhnə Şamaxıda möhkəmlənən Məhəmməd Səid xan Yeni Şamaxını alıb, Köhnə Şamaxıya birləşdirdi. Köhnə Şamaxı isə yeni xanlığın mərkəzi oldu. Lakin hadisələrin gedişi göstərdi ki, Şamaxı qonşu feodalların hücumu üçün açıqdır. Tez-tez baş verən basqınlar onun iqtisadi inkişafına ziyan vurdu və 1768-ci ildə qubalı Fətəli xan tərəfindən işğal edildi.

Naxçıvan xanlığı

Naxçıvan xanlığının əsasını Kəngərli boyunun başçısı Heydərqulu xan qoymuşdur. Xanlığı gücləndirmək və təcavüzlərdən qorumaq məqsədilə Heydərqulu xan (1747-1763/64) hakimiyyətinin ilk

dövlərində daha güclü olan Qarabağ xanlığına arxalanırdı. Heydərqulu xanın ölümündən sonra 1787-ci ilə qədər hakimiyyət uğrunda mübarizə nəticəsində Naxçıvan xanlığı zəifləyir, Xoy, Qarabağ, İrəvan xanlıqları, Kartli-Kaxeti çarlığı və İran arasında ardı-arası kəsilməyən mübarizənin obyektinə çevrilir.

İrəvan xanlığı

Çuxursəd bəylərbəyliyi əsasında təşəkkül tapmışdı. Nadir şah qətlə yetirildikdən sonra, İrəvanda İran ağalığına qarşı üsyana başçılıq edən yerli feodal Mir Mehdi xan özünü xan elan edərək, müstəqil İrəvan xanlığının əsasını qoydu. Lakin İrəvan xanlığı keçmiş bəylərbəyliyin bütün ərazilərini əhatə edə bilmədi. Onun bir hissəsi Naxçıvan və digər xanlıqların tərkibinə daxil edildi. Xanlığın mərkəzi İrəvan şəhəri idi.

Qaradağ xanlığı

Azərbaycanın cənubunda yerləşən zəif xanlıqlardan biri idi. Onun əsasını qoyan köçəri tayfalardan birinin müdrik başçısı olan Kazım xan (1748-1752) qonşu feodal hakimlərə münasibətdə ehtiyatlı siyasət yeridir, ölkənin daxili işlərini qaydaya salaraq, abadlıq işləri ilə məşğul olur, xanlığın mərkəzi olan Əhərdə müxtəlif ictimai binalar tikdirirdi. Qaradağ xanlığı 1782-ci ildə Xoy və Qarabağ xanlıqlarının birləşmiş qüvvələri tərəfindən işğal edildi. Bundan sonra Qaradağ xanlığı, demək olar ki, öz müstəqilliyini itirdi.

Təbriz xanlığı

Banisi Dünbülü tayfasının görkəmli nümayəndəsi Nəcəfqulu xan (1745-1780) olmuşdur. O, Təbrizdə urmiyalı Fətəli xan Əfşarın fəal yardımı ilə möhkəmlənmişdi. Buna görə də müəyyən vaxt ərzində Təbriz xanlığı Urmiya xanlığından asılı vəziyyətdə olmuşdu. 1763-cü ildə Fətəli xan Əfşar Kərim xan Zənd tərəfindən məğlub edildikdən sonra Təbriz xanlığı tam müstəqillik qazandı.

Marağa xanlığı

Marağa xanlığının əsasını Əliqulu xan Müqəddəm (1747-1750) qoymuşdur. Elə bir əhəmiyyət kəsb etməyən bu xanlıq Ağa Məhəmməd şah Qacar hakimiyyətə gələnə qədər müstəqil idi.

Ərdəbil xanlığı

Ərdəbil xanlığının banisi Şahsevən tayfasının başçısı Nəzərəli xan (1747-1783) olmuşdur. Onun hakimiyyəti dövründə xanlıq inkişaf etmişdi. Nəzərəli xan nikah diplomatiyası vasitəsi ilə qarabağlı İbrahim xanla dostluq əlaqələri yaratmışdı və Lənkəran xanlığı ilə mehriban qonşuluq münasibətində idi.

Urmiya xanlığı

Urmiya xanlığının başçısı Əfşarlar tayfasından olan Fətəli xan Əfşar (1747-1763) idi. Öz sərhədlərini genişləndirmək məqsədi güdən Fətəli xan müəyyən vaxt ərzində Cənubi Azərbaycanca xeyli ərazi tuta bilmişdi. 1763-cü ildə Kərim xan Zənd tərəfindən məğlub edildikdən sonra, Urmiya xanlığı özünün əvvəlki əhəmiyyətini itirdi.

Xoy xanlığı

Xoy xanlığının ilk hakimi Şahbaz xan (1747-1763) olmuşdur. O, Nadir şah dövründə Xoy vilayətinin hakimi təyin edilmişdi. Nadir şahın ölümündən sonra isə özünü Xoy xanlığının müstəqil hakimi elan etmişdi. Mülayim siyasət yeridən Şahbaz xan Fətəli xan Əfşarla dostluq münasibətləri saxlayırdı.

Maku xanlığı

Maku xanlığının banisi Bayat tayfasının başçısı, Nadir şahın sərkərdələrindən biri Əhməd Sultan (1747-1778) idi. Şahın ölümündən sonra vətənə qayıdan Əhməd Sultan Makunu müstəqil xanlıq, özünü isə xanlığın hakimi elan etmişdi. Xanlığın paytaxtı iki tərəfdən dağlarla əhatə olunmuş Maku şəhəri idi. Maku xanlığı öz ətrafında 30 kəndi birləşdirirdi.

Sərab xanlığı

Sərab xanlığının əsasını Şəqaqi tayfasının başçısı Əli xan (1747-1786) qoymuşdur. Nadir şahın ölümündən sonrakı qarışıqlıqdan istifadə edərək Əli xan özünü həmtayfaları arasında xan elan etmişdi. Adları çəkilən xanlıqlardan başqa, Kür ilə Araz çaylarının qovuşuğunda Cavad xanlığı və Kür çayının mənsəbində daha bir kiçik xanlıq-Salyan xanlığı mövcud idi.

Rusiya və İran arasında bağlanmış Gülistan (1813) və Türkmənçay (1828) müqavilələrinə uyğun olaraq Azərbaycan iki imperiya arasında bölündü: Azərbaycanın şimal hissəsi Rusiyanın, cənub hissəsi isə İranın tərkibinə daxil edildi. ■

Khanates of Azerbaijan

The history of Azerbaijan in the second half of the 18th century there were independent and semi-dependent states named khanates. The birth of the first independent khanates in the territory of Azerbaijan dates back the 1740s. Some of them appeared after the fall of the rule of Nader Shah while the others were established during his reign as a result of the struggle against Iran.

Shaki Khanate

The Shaki Khanate established by Haji Chalabi Khan (1743-1755) turned into a powerful political force at the end of the 1740s. The sultans of Gabala and Gutgashen had to recognize the authority of the khan of Shaki. In 1751, the provinces of Gazakh and Borchali were also subjected to the Shaki khanate for a certain period. Having concluded an alliance in 1768, the khans of Shaki and Guba attacked the Shamakhi Khanate and divided it. The city of Shaki was the cultural center of the Shaki Khanate.

Garabagh Khanate

The Gharabagh Khanate founded by Panah-Ali khan Javanshir (1748-1763) strengthened during the period of struggle against Iran. Taking the advantage of the frictions between the heirs of Nader Shah, Panah-Ali khan expanded his authority and influence up to Ardebil. A representative of the Ziyadoglu dynasty backed by Panah-Ali khan, who interfered the affairs of Ganja, ascended to the throne there. He expanded his estates and subordinated the provinces of Tatev, Sisian, Gafan, and Mehri. In 1755-1756, Panah-Ali khan moved his capital to the marvelous castle of Panahabad built on the top of a high, precipitous rock. The castle was later renamed Shusha after Shushakend nearby. Ibrahim-Khalil khan, who succeeded his father Panah-Ali khan, sought to unite the Azerbaijani lands. He could spread his influence to the khanates of Nakhichevan, Ganja and Tabriz in certain periods.

Guba Khanate

Husein Khan, the founder of the Guba Khanate (1726-1758) was appointed khan by the Russian czar in 1726. During his reign, Salyan and Rudbar were subordinated to Guba. The rise of the state was related to Fatali Khan. He succeeded to annex the khanates of Salyan (1755), Derbent (1759), Baku (1766), Shamakhi (1768), and Javad (1768). In the 1760s, the Guba Khanate was superior economically, politically and militarily to the most of the khanates of Azerbaijan and played an important role in political life of the country.

Lankaran (Talysh) Khanate

The political and economic center of this khanate founded by one of the major local feudals Seyyid Abbas bey was the walled town of Lankaran. When Seyyid Abbas died in 1747 he was succeeded by his son Jamaladdin Mirza bey, often remembered as Gara Khan. His reign witnessed a political stability and economic development in the khanate.

Baku Khanate

Upon the death of Nader Shah in 1747, the local feudal Mirza Muhammad Aga drove the shah's representative Salim out of Baku and declared himself an independent khan (1747-1768). The Baku Khanate did not distinguish from other khanates politically and militarily. Its territory was very small, of 60 versts in width and 90 versts in length. Along the entire Absheron Peninsula, the city of Baku and 39 villages formed the khanate. During the reign of the successors of Mirza Muhammad Khan, the Baku Khanate became a dependency of Fatali Khan of Guba. With the marriage of his sister Khadija Bika with Malik Muhammad Khan of Baku in 1766, Fatali Khan secured the dependence of the Baku Khanate on Guba Khanate.

Ganja Khanate

The khanate was based upon the Ganja beylerbeyi (principality) ruled hereditarily by the Ziyadoglu dynasty of the Gajar tribe from the 17th century until 1804 with brief intervals. The founder of the khanate was Shahverdi Khan Gajar. Ganja was of great military-political and socio-economic importance. Since its establishment it was a target

for the neighboring feudal lords. The Ganja khans had to maneuver among the powerful enemies.

Derbent Khanate

Due to his cruel internal policy, Muhammadhuseyn Khan, the founder of the principality, won the hatred both of the masses and many representatives of feudal elite. At the request of the common Derbent population, Fatali Khan of Guba marched into Derbent in 1759. With the help of the people, he took control of the khanate. Ever since, the khanates of Derbent and Guba became a unified state until the annexation of the northern khanates of Azerbaijan to Russia.

Shamakhi Khanate

The Shamakhi Khanate emerged as a result of the persistent struggle of local feudal lords and nobility against the foreign and domestic enemies. Having served as the capital of the Shirvanshahs and Shirvan principality for several centuries, Shamakhi maintained its economic and commercial importance until the end of the 18th century. Fundamental changes took place in the political life of Shamakhi after the fall of Nader Shah. In a relatively small area there appeared two khanates: New Shamakhi with its center in Agsu and the Old Shamakhi with its center in Shamakhi. The dual power in Shamakhi could not last long. Having strengthened his position in Old Shamakhi, Muhammad Said Khan seized New Shamakhi in 1763 and incorporated it into his possessions. The Old Shamakhi became the center of the new khanate. However, it was obvious that Shamakhi was open for attacks of the neighbouring feudals. Frequent attacks damaged the economic development of the Shamakhi Khanate, which was then annexed by Fatali Khan of Guba in 1768.

Nakhchivan Khanate

The Nakhchivan Khanate was established by Heydarguly Khan of the Kangarli tribe. In order to strengthen the khanate and protect it from invasions, Heydarguly Khan (1747-1763/64) relied on the more powerful Garabagh Khanate during the first years of his reign. Following Heydarguly Khan's death, the Nakhchivan Khanate

weakened as a result of struggle for power, which lasted till 1787 and became a target for fight among the khanates of Khoy, Garabagh, Erivan, Kingdom of Kartli-Kakheti and Iran.

Erivan Khanate

The Erivan Khanate was established on the basis of the principality of Cokur Sad. The local feudal lord Mir Mehdi, who led an anti-Iran uprising in Erivan after Nader Shah's death, declared himself khan and founded the independent Erivan Khanate. However, it could not cover the entire territory of the former principality, as part of its lands was included into the Kananate of Nakhchivan and other khanates. The center of the khanate was Erivan.

Garadagh Khanate

The Garadagh Khanate was one of the weak principalities in the Southern Azerbaijan. Its founder was the wise ruler of one of the nomadic tribes Kazim Khan (1748-1752), who pursued a prudent policy in regard to the neighboring feudal lords, was more engaged in internal affairs and constructions, built various public buildings in his capital Ahar. The Garadagh Khanate lost its independence after being occupied by the combined forces of Khoy and Garabagh khanates in 1782.

Tabriz Khanate

Its founder was Najafgulu Khan (1745-1780), a prominent representative of the Dunbuli tribe. He got firmly established in Tabriz with the assistance Fatali Khan Afshar of Urmia. Therefore, the Tabriz khanate was dependent on Urmia for some time. The Tabriz Khanate gained full independence after the defeat of Fatali Khan Afshar by Karim Khan Zend in 1763.

Maragha Khanate

The Maragha Khanate was founded by Aligulu Khan Mugaddam (1747-1750). This unimportant principality enjoyed independence until Mohammad Khan Qajar came to power.

Ardebil Khanate

The founder of the Ardebil Khanate was the head of the Shahseven tribe Nazar Ali Khan (1747-1783) during whose reign the khanate developed. Through marriage diplomacy Nazar Ali Khan created

friendly relations with Ibrahim Khan of Garabagh and enjoyed good-neighborly relations with the Lankaran Khanate.

Urmia Khanate

The leader of the Urmia Khanate was Fatali Khan Afshar (1747-1763). Aimed at expanding his borders, he succeeded in taking possession of a large area in the Southern Azerbaijan within a brief time. The Urmia Khanate lost its previous importance after being defeated by Karim Khan Zend in 1763.

Khoy Khanate

The first ruler of the Khoy Khanate was Shahbaz khan (1747-1763). He was appointed governor of the Khoy province during the rule of Nader Shah. He declared himself independent ruler of Khoy following Nader Shah's death. Pursuing a moderate policy, Shahbaz khan maintained friendly relations with Fatali Khan Afshar.

Maku Khanate

The founder of the Maku Khanate was Ahmed Sultan (1747-1778), leader of the Bayat tribe and one of the commanders of Nader Shah. Having returned to his native land upon Nader Shah's death, Ahmed Sultan declared himself khan of the newly-established Maku Khanate. The capital of the khanate was Maku surrounded by mountains on two sides. The Maku Khanate included 30 adjacent villages.

Sarab Khanate

The Sarab Khanate was established by the leader of the Shagaggi tribe Ali khan (1747-1786). Taking advantage of the chaos upon Nader Shah's death, Ali khan declared himself khan among his tribesmen.

Besides the above-mentioned khanates, there existed the Javad Khanate in the intersection of the Rivers Kura and Arax and the small Salyan Khanate in the mouth of the River Kura.

According to the treaties of Gulistan (1813) and Turkmenchay (1828) concluded between Russia and Iran, Azerbaijan was divided between the two empires: the northern part of Azerbaijan was annexed by Russia, while the Southern Azerbaijan was incorporated into Iran. ■

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti

1918-ci il fevralın 23-də Cənubi Qafqazın ali hakimiyyət orqanı-Zaqafqaziya Seymi yaradıldı. Lakin Seymin tərkibinə daxil olan Azərbaycan, gürcü və erməni fraksiyaları arasında daxili və xarici siyasətin əsas məsələlərinə münasibətdə ciddi fikir ixtilaflarının olduğu aşkara çıxdı. 1918-ci il aprelin 22-də Zaqafqaziyanın müstəqil federativ respublika elan edilməsi bu ziddiyyətləri aradan qaldırmadı. 1918-ci il mayın 26-da Zaqafqaziya Seymi özünün buraxıldığını elan etdi və həmin gün gürcülər Gürcüstanın müstəqilliyini bəyan etdilər. Mayın 27-də Seymin müsəlman fraksiyası Azərbaycan Milli Şurasını yaratdı. Qızgın mübahisələrdən sonra Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin bəyan olunması haqda qərar və İstiqlal Bəyannaməsi qəbul edildi. Müvəqqəti hökumət yaradıldı. Cümhuriyyət ilk qərarı ilə milliyyəti, dini, sosial vəziyyəti və cinsindən asılı olmayaraq, ölkənin bütün vətəndaşlarına bərabər hüquqlar verdi. 16 iyun 1918-ci ildə Milli Şura və hökumət öz fəaliyyət mərkəzini Tiflisdən Gəncəyə keçirdi. 15 sentyabr 1918-ci ildə ağır döyüşlərdən sonra Nuru paşanın rəhbərliyi ilə Qafqaz İslam Ordusu Bakını Sentrokaspi Diktaturasının qalıqlarından azad etdi. 17 sentyabr 1918-ci ildə Azərbaycan hökuməti Bakıya köçdü. Cümhuriyyətin böyük uğurlarından biri Paris Sülh Konfransında 1920-ci il yanvarın 11-də Azərbaycanın müstəqil dövlət kimi tanınması olmuşdur. Müsəlman Şərqində ilk parlament respublikası — Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti xalqımızın qədim dövlətçilik ənənələrini yaşadaraq, müasir dövrə xas dövlət təsisatlarının yaradılmasına nail olmuşdu. Milli parlamentarizmin təşəkkül tarixi isə Azərbaycan Parlamentinin 1918-ci il dekabr ayının 7-də keçirilmiş ilk iclasından başlayır. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranması mürəkkəb siyasi dövrdə cərəyan edən hadisələrin və Azərbaycan xalqının milli oyanışının məntiqi yekunu idi.

Azərbaycanda yeni tipli teatrın, məktəbin və mətbuatın yaranması milli özünüdərkərin gerçəkləşməsinə böyük təsir göstərmişdir. Bolşevik-erməni talanlarından milləti xilas etmək üçün milli ordunun yaradılması Cümhuriyyətin ən böyük xidmətlərindən biri hesab edilməlidir. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti özünün siyasi quruluşuna, həyata keçirdiyi demokratik dövlət quruculuğu tədbirlərinə, həmçinin qarşısına qoyduğu məqsəd və vəzifələrə görə də Avropanın ənənəvi demokratik respublikalarından geri qalmırdı. 1920-ci il aprelin 28-də Sovet Rusiyasının təcavüzü nəticəsində suveren Azərbaycan dövləti süqut etdi. ■

Democratic Republic of Azerbaijan

On February 23, 1918, the supreme governing body of the South Caucasus -the Transcaucasian Sejm was created. However, serious controversies between Azerbaijani, Georgian and Armenian factions of the Sejm on the main issues of internal and external policy were soon revealed. The declaration of an independent Federative Republic of Transcaucasia on April 22, 1918, did not eliminate these contradictions. On May 26, 1918, the Transcaucasian Sejm announced its dissolution. On the same day, the Georgian faction declared the independence of Georgia. On May 27, the Muslim faction constituted itself into the National Council of Azerbaijan. After heated arguments, the decision on the independence of Azerbaijan and the Declaration of Independence were adopted. An interim government was created. With its first decree the Republic granted all citizens equal rights regardless of nationality, religion, social status and sex. On June 16, 1918, the National Council and the government moved from Tbilisi to Ganja. After heavy battles the Islamic Army led by Nuru Pasha liberated Baku from the remnants of the Centrocaspian Dictatorship on September 15, 1918. The Azerbaijani government moved to Baku on September 17, 1918. One of the biggest successes of the Republic was the recognition of independence of Azerbaijan on January 11, 1920 in the Paris Peace Conference.

The first parliamentary republic in the Muslim East, the Democratic Republic of Azerbaijan inherited our ancient statehood traditions and could set up contemporary national institutions. The history of our national parliamentarism dates back to the first meeting of the Azerbaijani Parliament on December 7, 1918. The foundation of the Democratic Republic of Azerbaijan was generated

by national revival and the events going on in a complicated political period. The establishment of contemporary theatres, schools and press in Azerbaijan had an enormous impact on the national identity of the Azerbaijani people. The creation of the National Army for protecting the population from the Bolshevik-Armenian plunders was one of the most remarkable achievements of the Republic. The Democratic Republic of Azerbaijan could be compared to traditional democracies in Europe due to its political structure, democratic state-building methods, as well as goals and objectives. The Democratic Republic of Azerbaijan officially ceased to exist as a sovereign state on April 28, 1920 as a result of the aggression of the Soviet Russia. ■

Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikası
Soviet Socialist Republic of Azerbaijan

Azerbaijan S.S.R.

Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikası

28 aprel 1920-ci ildə Sovet Rusiyasının hərbi təcavüzü nəticəsində süquta uğramış Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin ərazisində Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasının (Azərbaycan SSR) yaradıldığı elan olundu. Azərbaycan Müvəqqəti İncilab Komitəsinin RSFSR ilə qarşılıqlı etimad və tanınmağa əsaslanan ittifaq bağlamaq barədə müraciətinə cavab olaraq, mayın 5-də V.İ.Leninin RSFSR Xalq Komissarları Soveti adından Azərbaycan Sovet hökumətinə göndərdiyi teleqramda müstəqil Azərbaycan SSR-in tanınması bəyan edildi. Sovet Rusiyasının 11-ci ordusunun gücü ilə qurulmuş Azərbaycan hökumətinin müstəqilliyinin tanınması formal xarakter daşıyırdı. Azərbaycan SSR-in nəinki siyasi fəaliyyəti, eləcə də iqtisadiyyatı və xüsusilə xalq təsərrüfatının əsas sahəsi olan neft sənayesi Rusiyanın burada olan nümayəndələri tərəfindən idarə olunurdu. Azərbaycan SSR-in 1922-ci il dekabrın 30-da Birinci Ümumittifaq Sovetlər qurultayında yaranan SSRİ dövlətinə Zaqafqaziya Sovet Federativ Sosialist Respublikası tərkibində daxil olması onun onsuz da məhdudlaşdırılan hüquqlarının tamamilə Mərkəzin sərəncamına keçməsi demək idi. Azərbaycan bir sıra dövlətçilik atributlarını, o cümlədən bayraq, gerb, himn və konstitusiyasını qoruyub saxlamasına baxmayaraq, bir çox sahələrdə özünün beynəlxalq hüququn subyektivi olmaq statusunu itirmişdi. Bununla belə, 1920-30-cu illərdə Azərbaycan xalqının qəhrəman əməyi ilə neft sənayesində böyük yüksəliş əldə edilmiş, sənayenin yeni sahələri əmələ gəlmiş, elektrik stansiyaları tikilmiş, suvarma kanalları çəkilmiş, kənd təsərrüfatı dirçəlmişdir. Azərbaycan ellikə savadlanmış, orta ümumtəhsil məktəblərinin, xəstəxana və poliklinikaların, ali və orta ixtisas məktəblərinin, elmi tədqiqat və mədəni-maarif müəssisələrinin şəbəkəsi xeyli

genişləndirilmişdi. 1940-1950-ci illərdə Azərbaycan iqtisadiyyat və mədəniyyətin yeni yüksəliş mərhələsinə qədəm qoydu. Lakin 1960-cı illəri Azərbaycan SSR-də tənəzzül illəri kimi xarakterizə etmək olar. Yalnız Heydər Əliyevin 1969-cu ildə respublika rəhbərliyinə gəlişi ilə Azərbaycanın müasir tarixində dönüş mərhələsinin təməli qoyuldu. Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi kimi Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə respublikanın dinamik inkişafı üçün kompleks proqramların işlənilib hazırlanmasında yorulmaz fəaliyyət, misilsiz təşəbbüskarlıq və nəhəng enerji bütün 1970-ci illərin bariz əlamətinə çevrildi. 1970-1985-ci illər Azərbaycanın quruculuq salnaməsinə ən parlaq səhifələr kimi daxil olmuşdur. Baş verən dəyişikliklərin miqyasına, iqtisadi və sosial sahələrdə aparılan dərin struktur islahatlarının xarakterinə, xalqın maddi rifah halının keyfiyyətcə yeni mərhələyə keçirilməsinə görə bu illər Azərbaycanın yeni tarixində ən mühüm yerləri tutur. 1987-ci ildən başlayaraq erməni separatçıları tərəfindən ortaya atılan qondarma Dağlıq Qarabağ problemi respublikanın inkişafı yolunda yeni əngələ çevrildi. Bu problem Azərbaycan xalqı tərəfindən elə ilk günlərdən respublikanın ərazi bütövlüyünə qarşı, vətəndaşların Konstitusiyaya hüquqlarının pozulmasına yönəldilmiş bir cəhd kimi qəbul olundu. Sərhədlərinin toxunulmazlığı müxtəlif səviyyəli dövlət qurumları tərəfindən rəsmən dəfələrlə təsdiq edilsə də, Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin Azərbaycanın tərkibindən çıxarılması məqsədini güdən siyasət mərhələ-mərhələ həyata keçirilirdi. Ayağa qalxan xalqın inam və iradəsini qırmaq, milli mənliliyini alçaltmaq və Sovet hərbi maşınının gücünü nümayiş etdirmək məqsədi ilə həyata keçirilmiş 20 Yanvar faciəsi totalitar kommunist rejiminin Azərbaycan xalqına qarşı hərbi təcavüzü və cinayəti idi. Baş verən hadisələr fonunda bütün SSRİ ərazisində mərkəzdənqaçma tendensiyasının məntiqi yekunu olaraq 1991-ci ildə Azərbaycan 71 il sonra yenidən öz müstəqilliyinə qovuşdu. ■

Soviet Socialist Republic of Azerbaijan

On April 28, 1920, the Soviet Socialist Republic of Azerbaijan (Azerbaijan SSR) was established in the territory of the Democratic Republic of Azerbaijan, which collapsed as a result of the military aggression of the Soviet Russia. As a response to the appeal of the Provisional Revolutionary Committee of Azerbaijan on concluding an alliance based on mutual trust and recognition, a telegram was sent to the Soviet Azerbaijani government on May 5 by V.I.Lenin on behalf of the Soviet of People's Commissars of the RSFSR who declared the recognition of the independent Azerbaijan. The recognition of the independence of the Azerbaijani government established with the assistance of the 11th Army of the Soviet Russia was formal. Not only political activity of Azerbaijan, but also its economy and oil industry, the main area of the national economy, were led by the representatives of Russia. The incorporation of Azerbaijan as part of the Transcaucasian Socialist Federative Soviet Republic into the newly established USSR on December 30, 1922, meant the transfer of the limited rights of ASSR to the center. Even though some statehood attributes of Azerbaijan, including its flag, ensign, anthem and constitution were maintained, it lost its status as a subject of international law in many fields. However, great progress was made in the oil industry, new areas of industry emerged, power stations were built, irrigation canals were constructed, agriculture revived with the heroic efforts of the Azerbaijani people in the 1920-30s. Broad masses got educated, networks of secondary schools, hospitals and polyclinics, higher and special schools, scientific research and cultural-educational institutions were expanded in Azerbaijan. In the 1940-50s, Azerbaijan entered a new stage of development of economy and culture, while

the 1960s can be characterized as a period of decline. Only Heydar Aliyev's coming to power in 1969 was a turning point in the modern history of Azerbaijan. Under the leadership of Heydar Aliyev, the first secretary of the Central Committee of the Communist Party of Azerbaijan, tireless work, unprecedented initiative and huge energy for the elaboration of complex programs for the dynamic development of the republic became obvious attributes of the 1970s. The period of 1970-1985 entered the history Azerbaijani as the most brilliant stage of construction work. Those years hold an important position in our modern history due to the scale of changes, character of deep structural reforms in economic and social spheres, new level of welfare of the population.

The so-called Mountainous Garabagh problem launched by the Armenian separatists in 1987 became into a new obstacle in the development of the republic. Since the first days this problem has been accepted by the people as an attempt aimed at the violation of the territorial integrity and constitutional rights of the citizens of Azerbaijan. Even though the inviolability of the borders were repeatedly reaffirmed by the state bodies of various levels, the policy aimed at separation of the Mountainous Garabagh Autonomous Province from Azerbaijan was implemented step by step. The 20 January tragedy committed in order to break the spirit of fight for national liberation and insult their national identity, and demonstrate the power of the Soviet military machine was actually a military aggression and crime executed by the totalitarian Communist regime against the Azerbaijani people. The logical conclusion of the centrifugal tendency in the entire territory of the USSR on the background of ongoing events was the declaration of independence of Azerbaijan in 1991 after 71 years. ■

Azərbaycan Respublikası
Republic of Azerbaijan

REPUBLIC OF AZERBAIJAN

Azərbaycan Respublikası

1991-ci il oktyabrın 18-də “Müstəqillik haqqında” Konstitusiyaya aktının qəbul edilməsi ilə XX əsr Azərbaycan tarixinin yeni mərhələsi başlandı. Həmin dövrdə əvvəl SSRİ, daha sonra isə Rusiya hərbi-siyasi dairələrinin köməyi ilə Ermənistan Azərbaycana qarşı hərbi əməliyyatlar keçirirdi. Azərbaycan hakimiyyətinin qətiyyətsizliyi ölkənin iqtisadi və siyasi maraqlarına, suveren dövlət hüquqlarının təmin olunmasına cavab vermirdi. Yaranmış böhranlı vəziyyətdə xalqın təkidli tələbi ilə iqtidar Heydər Əliyevi Bakıya dəvət etdi. 1993-cü il iyunun 15-də Heydər Əliyev Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin sədri, oktyabrın 3-də isə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçildi. Heydər Əliyev düşünülmüş və uzaqgörən siyasəti ilə bir sıra ərazilərin ermənilərin əlinə keçməsinə yol vermiş hərbi müxalifəti neytrallaşdırdı. Vətəndaş müharibəsinin, ölkənin parçalanmasının qarşısı alındı. Orduda ciddi islahatlar həyata keçirildi. Faktiki olaraq ordu yenidən quruldu. Heydər Əliyev dövlətin xarici siyasətini xalqın maraqlarını, dünyada baş verən ciddi dəyişiklikləri, beynəlxalq sistemin sürətlə qloballaşması ilə əlaqədar yeniləşməsinə nəzərə alaraq pragmatik əsasda qurdu. Qonşu dövlətlərlə münasibətlər nizama salındı. Ölkə bir çox beynəlxalq qurumlara daxil oldu, Paris Xartiyasına, NATO-nun “Sülh naminə tərəfdaşlıq” proqramına qoşuldu. 1995-ci ildə Azərbaycan dövləti keyfiyyətcə yeni mərhələyə daxil oldu. Həmin il noyabrın 12-də müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiyası qəbul olundu. Elə həmin gün respublikada ilk demokratik parlament seçkiləri keçirildi. Respublikada azad siyasi fəaliyyət, plüralizm təmin edildi. İnsan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının, söz, fikir və mətbuat azadlığının təmin edilməsi, senzuranın ləğv olunması haqqında prezident fərmanları verildi. Məhkəmə islahatı keçirildi. Şərqdə ilk olaraq Azərbaycanda ölüm cəzası ləğv edildi. Bazar iqtisadiyyatının inkişafına, investisiyaların

cəlb olunmasına aid mühüm qanunlar qəbul edildi, əsaslı islahatlar keçirildi. Xarici investisiyaların cəlb olunması üçün “açıq qapı” siyasəti, neft strategiyası işlənib hazırlandı və uğurla həyata keçirildi. 1994-cü il sentyabrın 20-də aparıcı neft şirkətləri ilə “Əsrin müqaviləsi” imzalandı. Həmin dövrdən başlayaraq, böyük şirkətlərin Azərbaycana marağı artdı, xarici sərmayə qoyuluşlarına və iqtisadi artım sürətinə görə Azərbaycan dünya liderləri sırasına çıxdı. Bakı-Novorossiysk, Bakı-Supsa, Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərləri, Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəməri ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin olunmasında mühüm rol oynayır. Prezident Heydər Əliyev Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin mümkün qədər qan tökülmədən, qırğın və dağıntılara yol vermədən, dinc vasitələrlə həll etmək xəttini götürmüşdü. Onun siyasi uzaqgörənliyi və iradəsi sayəsində ATƏT-in Lissabon sammitində (1996, dekabr) Azərbaycanın mövqeyi dünyanın 53 dövləti tərəfindən tanındı və müdafiə olundu. Lakin Ermənistanın qeyri-konstruktiv mövqeyi ilə əlaqədar münaqişənin həlli uzanır. Çağdaş Azərbaycan bu gün-XXI yüzillikdə demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət quruculuğunda uğurdan uğura qovuşur. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərlik etdiyi müasir Azərbaycan bu gün regionun lider dövlətidir. ■

Republic of Azerbaijan

With the adoption of the Constitutional Act on Independence on October 18, 1991, a new stage of the Azerbaijani history in the 20th century started. Before that time, Armenia conducted military operations against Azerbaijan with the assistance of the Soviet, later Russian military and political circles. The indecisiveness of the Azerbaijani authorities could not secure the economic and political interests and sovereign rights of Azerbaijan. In that critical situation the government invited Heydar Aliyev to Baku at the insistent demand of the people. Heydar Aliyev became the chairman of the Supreme Soviet of on June 15, 1993, and was elected President of the Republic of Azerbaijan on October 3, 1993. With his planned and far-sighted policy, Heydar Aliyev neutralized the military opposition, which had let the Armenians occupy some of our territories. The civil war and split of the country was prevented. Serious reforms were carried out in the army. In fact, the army was re-established. Taking into account the national interests, global changes and rapid globalization of the international system, Heydar Aliyev conducted pragmatic foreign policy. The relations with the neighboring nations were regulated. Our country joined a number of international organizations, the Paris Charter, NATO's Partnership for Peace. In 1995, Azerbaijan entered a new stage. On November 12, 1995, the first Constitution of independent Azerbaijan was adopted. That year the first democratic parliamentary elections were held in our the country. Free political activity and pluralism were promoted. Presidential decrees on ensuring human and civil rights and freedoms, on freedoms of speech, thought and press, on abolition of censorship were issued. Judicial reforms were carried out. Death penalty was abolished in Azerbaijan, which was the first case in the East. Important laws on

the development of market economy and attraction of investments were adopted, fundamental reforms were conducted. The "open door" policy and oil strategy were elaborated and successfully implemented into life in order to attract foreign investments. The Contract of the Century was signed with the leading oil companies on September 20, 1994. Since, the interests of the big companies in Azerbaijan grew, while Azerbaijan joined the leading countries for foreign investments and economic growth rate. The oil pipelines Baku-Novorossiysk, Baku-Supsa, Baku-Tbilisi-Ceyhan, as well as Baku-Tbilisi-Erzurum gas pipeline play a vital role in the economic security of our country. President Heydar Aliyev conducted the policy of peaceful solution of the Armenian-Azerbaijani conflict over the Mountainous Garabagh avoiding bloodshed and destruction. Thanks to his foresightedness and political will, the position of Azerbaijan was recognized and supported by 53 states at the Lisbon Summit of OSCE (December 1996). However, the deconstructive position of Armenia still delays the settlement of the conflict. In the 21st century the modern Azerbaijan achieves much more successes in democratic, legal and secular state-building. The Republic of Azerbaijan led by President Ilham Aliyev is the leading country in the region today. ■

Kitaba sözardı

Məlumdur ki, dövlətin yaranması insan cəmiyyətinin çoxminillik sosial-iqtisadi inkişafının məhsuludur. Dövlət cəmiyyətin kifayət qədər yüksək inkişaf mərhələsində yaranmışdır. Hazırda Afrika qitəsindəki arxeoloji tapıntıların əsasında insanın 4 milyon ilə yaxın yaşının olduğu müəyyən olunmuşdur. Azərbaycanda Azın mağarasında və Gürcüstanın Azərbaycana sərhədində yerləşən Dmanisidəki tapıntılara əsasən bu regionda insanların hələ 2 milyon il bundan əvvəl yaşadığını bilirik. Bu tapıntılar bütün Avrasiyada insanla əlaqədar ən qədim qalıqlardır.

Azərbaycanın əlverişli təbii coğrafi şəraiti tə qədim zamanlardan burada insanların yaşamasına imkan vermişdir. Qədim də dövründən (paleolit) başlayaraq insan cəmiyyətinin inkişafının bütün mərhələlərinə aid çoxsaylı arxeoloji abidələr bunu sübut edir.

Bu uzun dövr ərzində insan cəmiyyəti müxtəlif inkişaf mərhələlərindən keçmişdir. Milyon illər ərzində insanlar dövlət olmadan yaşamışlar. Dünyada ən qədim dövlətlər İsa Mesopotamiya və Misirdə cəmi 5 min il bundan əvvəl yaranmışdır. Yer kürəsinin digər regionlarında insan cəmiyyətinin inkişafında bu keyfiyyət dəyişiklikləri daha sonralar baş vermişdir. İlk insanlar yerli şəraitdən asılı olaraq 15-20 fərddən ibarət qrup (bunu bəzən insan sürüsü də adlandırılır) şəklində yaşamışlar. Sonralar nəsilər, qəbilələr, qəbilə ittifaqları, daha sonralar isə ilk dövlət qurumları yaranmış və qurumlar getdikcə təkmilləşmişdir. İlk vaxtlar təbiətin hazır məhsulları (mənimləmə təsərrüfatı) ilə (ovçuluq və toplayıcılıq) qidalanan insanlar sonradan istehsal təsərrüfatına, yəni vəhşi heyvanları əhliləşdirərək heyvandarlıq və əkinçiliyə keçmişlər. Bu prosesdə insanların sürü inkişaf etmiş, əmək alətləri təkmilləşmiş və tədricən əmək məhsuldarlığı artmış, mülki bərabərsizlik meydana gəlmişdir. Bu keyfiyyət dəyişiklikləri qədim dövlətlərin yaranmasına zəmin yaratmışdır.

Cəmiyyətin inkişafına əvvəlcə mis və tunc, daha sonra dəmirin kəşfi də böyük təsir göstərmişdir.

Qədim dövlətlərin yaranması cəmiyyətlərin əsasən daxili inkişaf prosesinin qanunauyğun nəticəsi olsa da buna xarici amillər də təsir etmişdir.

Məsələn, arxeoloji qazıntıların əsasında sübut olunur ki, hələ eramızdan əvvəl IV-III minilliklər ətrafında Mesopotamiyadan müəyyən insan qrupları Azərbaycana gəlib məskunlaşmışlar.

Bunu tədqiqatçılar metal insanların təsərrüfat həyatına daxil olması, buraya köçənlərin metal mədənlərini axtarması ilə izah edirlər. Lakin başqa səbəblər də ola bilərdi.

Tədqiqatlar göstərir ki, bütün Azərbaycan ərazisində sosial-iqtisadi inkişaf eyni sürətlə getməmişdir. Azərbaycanın Qədim Şərqi yüksək inkişaf etmiş mədəniyyət mərkəzinə yaxın olan cənub

bölgəsində sınıflı cəmiyyət və dövlət qurumları daha tez yaranmışdır. Burada hələ eramızdan əvvəl 3-cü minilliyin sonu, 2-ci minilliyin əvvəllərində ilk dövlət qurumlarını xatırladan Lullubi və Kutlulorin güclü tayfa ittifaqları yaranmışdır. Kutlulorin hətta Mesopotamiyanı işğal edərək 91 il orada ağalığ etmişdilər¹. E.ə. IX əsrdə isə indiki Cənubi Azərbaycan ərazisində əsil Qədim Şərqi Manna dövləti yaranmışdır². Bir qayda olaraq dövlətin yaranması ilə eyni vaxtda onun inzibati, siyasi, iqtisadi və mədəni mərkəzləri kimi qədim şəhərləri də yaranmışdır.

Azərbaycanın Şimal bölgəsində isə e.ə. 3-cü minilliyin sonundan başlayaraq əhali arasında mülki bərabərsizlik elementləri müşahidə olunur. E.ə. 2-ci minillikdə bu proses daha da sürətlənir. O zaman burada sınıflı cəmiyyətə keçid prosesi gedir, döyüşkən tayfa və tayfa ittifaqları yaranırdı. O dövrün qəbir abidələrində çoxlu silahlara təsadüf olunur. Bəzi yaşayış yerlərinin ətrafında başqa tayfaların hücumları zamanı sığınacaq məqsədilə müdafiə istehkamları yaranır. E.ə. 2-ci minilliyin sonu 1-ci minilliyin əvvəllərində dəmirin kəşfi və ondan silah və alət hazırlamaq üçün istifadə olunması cəmiyyətin sosial-iqtisadi inkişafına daha da sürətləndirdi.

E.ə. VII əsrin əvvəllərində cənubda Midiya dövləti yarandı və tədricən Manna dövlətinin ərazisi də bu dövlətin tərkibinə daxil oldu.³

Bu zaman şimaldan Kaspı dənizinin qərb sahilləri boyu ilə köçəri Skif tayfaları yürüş etdi. Bu bərədə e.ə. V əsrdə yaşamış qədim yunan tarixçisi "tarixin atası" adlanan Herodot ətraflı məlumat vermişdir. (Her. 1, 104, 106). Herodot yazır ki, Skiflər döyüşdə midiyalılara məğlub edərək burada hökmranlıqlarını yaradaraq 28 il ağalığ etmişlər. Tədqiqatlar isə bu ağalığın 80 ilə qədər davam etdiyini göstərir. Məşhur rus alimi İ.M. Dyakonov Skif çarlığının Urmiya gölündən şimalda, əsasən indiki Azərbaycan Respublikasının ərazisində yerləşdiyini yazmışdır. Herodot yazmışdır ki, başda hökmdar Kiaksar olmaqla midiyalılar çoxlu skifləri qonaq çağırın içirdib qırdılar və qalanlarını ölkədən qovaraq yenidən öz dövlətlərinin qüdrətini bərpa etdilər (Herodot 1, 106). Mənbədən məlum olur ki, Skif çarlığının ərazisi-yəni, Cənubi-Şərqi Qafqaz ərazisi Midiya dövlətinin tərkibinə daxil olmuşdur⁴.

E.ə. 550-ci ildə Midiya dövləti süqut etdi və Əhəmənilər dövləti yarandı. Qısa dövr ərzində bu dövlət böyük imperiyaya çevrildi. Herodotun yazdığına görə, Əhəmənilər imperiyasına Misir daxil olmaqla şimali-şərqi Afrikadan, Hindistanın Hind çayına vədizinə, Hind okeanı, Fars körfəzindən Böyük Qafqaz sıra dağlarına qədər böyük ərazi daxil idi. Bütün Cənubi Qafqaz da bu imperiyanın tərkibinə daxil idi. Azərbaycanın Qazax rayonunda Sarıtaş⁵, Şəmkir rayonunda Qaracəmirlilər⁶, Gürcüstanda Qumbati⁷, indiki Ermənistan

Gümrü yaxınlığında Beniamin⁸ abidələri bu imperiya dövrünə aiddir. Bu abidələr arasında son illərdə Beynəlxalq Azərbaycan-Almaniya-Gürcüstan arxeoloji ekspedisiyasının Qaracəmirlilər kəndi yaxınlığında aşkar etdiyi nəhəng saray və onun propilyası və digər böyük binaların qalıqları qeyri-adi elmi əhəmiyyətə malikdir. Görünür, o zaman burada saray iqamətgahı yerləşmiş və oradan bütün Cənubi Qafqaz idarə olunmuşdur.

E.ə. 330-cu ildə Makedoniyalı İsgəndərin şərq yürüşü nəticəsində Əhəmənilər imperiyası süqut etdi. Azərbaycan ərazisində iki müstəqil dövlət-şimalda Albaniya (Qafqaz Albaniyası), cənubda isə Atropatena dövlətləri yarandı⁹.

Sonralar Azərbaycan ərazisi Ərəb xilafətinin tərkibinə daxil olmuş, IX əsrdə bu ərazidə bir neçə feodal dövlətləri yaranmışdır. Əsrlər boyu bu ərazidə yaranan dövlətlər bir-birini əvəz etmişlər.

Azərbaycanın zəngin yeraltı və yerüstü sərvətləri həmişə digər dövlətləri bu ərazini tutmağa sövq etmiş və bəzən bu ərazi güclü dövlətlər tərəfindən işğal olunmuşdur.

Tarixi araşdırmalar göstərir ki, Azərbaycan min illərə ölçülən böyük dövlətçilik tarixinə malikdir. Bütün Şərqi ilk demokratik dövlət də 1918-ci ildə Azərbaycanda yaranmışdır.

Hazırda müstəqil Azərbaycan Respublikası bu ərazidə əvəllər yaranmış dövlətlərin varisidir.

Oxuculara təqdim olunan bu kitabda Azərbaycan ərazisində qədim dövrlərdən bu günə kimi yaranan dövlətlərdən bəhs olunur və həmin dövlətlər haqqında qısa məlumatlar verilir. Kitab Azərbaycan tarixçi alimlərinin inidiyo kimi bu sahədə apardıqları tədqiqatlara əsaslanır.

İlyas Babayev

AMEA-nın müxbir üzvü, tarix elmləri doktoru, professor

1. Дьяконов И. М. История Мидии. Москва-Ленинград, 1956, с. 101-115
2. Yəno orada. С. 173-175; Кашкай С. Из истории Маннейского царства, Баку, 1977

Kitabda istifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. Azərbaycan tarixi. 7 cildə. I-VII cild. Bakı, 2007-2008
2. Azərbaycan Milli Ensiklopediyası. Bakı, 2007
3. Heydər Əliyev: Müstəqilliyimiz əbədidir. 5-ci kitab. Bakı, 1998
4. S.Aşurbaylı. Şirvanşahlar dövləti. Bakı, 2007
5. Z. Bünyadov. Azərbaycan Atabəyləri dövləti. Bakı, 2007
6. Я.Махмулов. Азербайджан: Краткая история государственности. Баку, 2007
7. Историческая география Азербайджана. Баку, 1987

3. Дьяконов И. М. Göstərilən əsəri: Алиев И. История Мидии. Баку, 1960

4. Хазанов Социальная история скифов, Москва, 1975, с. 220.

5. Нариманов И. Г. Находки баз колонн V-IV вв. до н.э. в Азербайджане. Советская археология, Москва, 1960, №4, с. 162-164

6. İ. Babayev, Gagosidze İ. Und Knauss F. Ein Perserban in Azerbaïdjan. Ausgrabungen auf dem Ideal Tepe bei Karacemirli. 2006 // Archäologische Mitteilungen Aus Iran und Turan (AMIT). Band 38. Berlin, 2006. s.291-330; Бабаев И., Гагошидзе Ю., Кнаусс Ф. Раскопки дворцовых зданий ахеменидского времени вблизи селения Гаралджамирли Шамкирского района. В кн. Азербайджан-страна, связывающая Восток и Запад. Обмен знаниями и технологиями в период «первой глобализации» VII-IV тыс. до н.э. Международный симпозиум. Баку, 2009, с.92-95. Там же. На англ. Яз. С.88-91; İ. Babayev, und Knauss F. Die achaimenidische Resident bei Karacemirli. Ausgrabungen auf dem Gurban Tepe und auf dem Rizvan Tepe. // AMIT. Band 42, Berlin 2010, s. 237-266.

7. Furtwangler A., Knauss F. Gumbati. Archäologische Expedition in Kachetian 1995, Eurasia Antiqua. Band 2, Berlin, 1996, s.364-381

8. Ter-Martirosov F. The Typology of the Columnar Strukture in the First Millenium BC. Danish Institute at Athens. vol. 4, Athens, 2001, p. 158-159

9. Бабаев И. К вопросу о возникновении государства Албании (Кавказской). Изв. АН Азерб. ССР. Серия истории, философии и права. 1976. №4, с. 40-51; Его же. Города Кавказской Албании 4-ом в. до н.э.-3 в. н.э. Баку 1990; Yəno onun. Atropatena və Alban dövlətləri. //Azərbaycan tarixi. Universitetlər üçün dərslik. 4-cü və 5-ci bölmələr. Bakı 1996, с. 74-129

Kitabda istifadə olunan tarixi xəritələr

www.azerbaijan.az portalından, Azərbaycan SSR-in xəritəsi www.mapsof.net saytından, müasir Azərbaycan Respublikasının xəritəsi Vidadi Muradov. Azerbaijani Carpets. Irtavan Group. Bakı, 2011 kitabından götürülmüşdür.

Kitabda "Azərbaycan keçmiş əsrlərdə və bu gün. Məmarlıq abidələri". Bakı, 2007, soruqçasındakı rəsmlərdən istifadə edilmişdir. Kitabın dizaynında XIX əsrin əvvəllərinə aid olan Qarabağ xalçalarının görüntüsündən istifadə edilmişdir (mənbə: V.Muradov. Azərbaycan xalçaları. Bakı, 2008)

Kitabın üz qabığında Bahadır Cəfərovun fotosundan istifadə olunmuşdur.

Afterword

As it is known, the birth of a state is the product of socio-economic development of human society for millennia. The state emerges in sufficiently high development stage of society. According to the archeological excavations conducted in the African continent it has been discovered that the age of Homo sapiens is about four millennia. According to the discoveries in the cave of Azykh and findings in Dimanisi of Georgia bordering with Azerbaijan it has become evident that man lived in this region two millennia ago. All this findings are the most ancient relics connected with man in the Eurasian space.

The favorable natural geographical conditions of Azerbaijan since the ancient times enabled man live in this area. Numerous archeological relics concerning all the stages of the development of human society since the Stone (Paleolithic) Age prove the said.

In this long period the human society has gone through different stages of development. For millennia man lived with no state at all. The most ancient states of the world appeared in Mesopotamia and Egypt just five millennia ago. These qualitative changes in the development in the human society in other regions of the Earth have taken place much later. Depending on the local natural conditions they lived in groups consisting of 15-20 people (it is sometimes called horde). Later there emerged tribes, dynasties, tribal unions, much later the first state bodies appeared and began to improve gradually. First they lived on the ready products of nature (assimilation economy), hunting and collecting eatables, then passed to producing economy, that is, tamed the wild beasts and began cattle breeding and crop cultivation. The consciousness of man developed in this process, the tools of production became perfect, labor productivity began to increase, inequality in possession of property

emerged. These qualitative changes created foundations for the birth of the ancient states.

Discovery of copper and bronze, later of iron, exerted great impact on the development of society.

The birth of the ancient states was the natural result of the internal development processes of societies; nevertheless, external factors also had their impact on it.

For instance, the archeological excavations have proved that certain groups of men came from Mesopotamia to Azerbaijan and settled there on the eve of the 4th-3rd millennia BC.

The scholars explain it with the penetration of metals into the economic life of man and with his search for the sources of metals. But there could be other reasons as well.

The researches show that the socio-economic development did not have the same speed in the whole territory of Azerbaijan. In the southern region of Azerbaijan, close to the highly developed cultural center of the Ancient Orient, class society and state bodies emerged much earlier. At the end of the third millennia, in the beginning of the second millennia BC there emerged strong tribal unions of the Lulubis and Kutubis which reminded the initial state bodies. The Kutubis even occupied Mesopotamia and reigned there for 91 years¹. In the ninth century BC there appeared the real Ancient Oriental state of Manna² in the present territory of the southern Azerbaijan. Simultaneously with the birth of the states there emerged big ancient towns as their administrative, political and economic centers.

In the northern Azerbaijan since the end of the third millennia BC the elements of inequality began to be observed among the civil population. In the second millennia BC this process gained speed. The process of transition to the class society began; militant tribes and tribal unions

appeared. In the tombs of those times many weapons are found. Defense fortifications are found around some habitations for sheltering from the attacks of other tribes. Discovery of iron at the end of the second millennia and the beginning of the first millennia allowed produce weapons and production tools, and it speeded the further socio-economic development of society.

In the beginning of the seventh century BC there emerged the kingdom of Media in the south and gradually the territories of the kingdom of Manna became a part of it³.

Simultaneously with it, the Scythian tribes began to march along the western coasts of the Caspian Sea. Herodotus, Father of History, historian of the ancient Greece, who lived in the fifth century BC, gave comprehensive information on it (Her. 1, 104, 106). He writes that the Scythians defeated the Medians in the battle, built their own state and reigned there for 28 years. Other scholars say that they reigned there not 28, but about 80 years. The popular Russian historian I.M. Dyakonov writes that the kingdom of the Scythians was located in the north of Lake Urmia, mainly in the territory of the present Republic of Azerbaijan. Herodotus writes that the Medians headed by King Kiaksar invited many Scythians as guests, served abundant drinks, then slaughtered them, drove the rest from the country and restored their kingdom (Herodotus, 1, 104, 106). It becomes evident from this source that the territory of the kingdom Scythians, that is, the territory of the southern-east Caucasus was a part of Media⁴.

In 550 BC Media fell and there emerged the kingdom of Ahmanids. Within a short period it turned into a big empire. According to Herodotus, the empire of Ahmanids covered a vast territory beginning from the northern-east Africa, the valley of the Indian River of India, the Indian Ocean, and Persian Gulf up to the ranges of the mountains of the Caucasus Major. All the southern Caucasus was also part of this empire. The monuments of Saritepe⁵ in the district of Gazakh of Azerbaijan, Garachemirli⁶ in Shamkir,

Gumbati⁷ in Georgia, and Benjamin⁸ near Gumri in Armenia refer to this period. Among these monuments of great and extraordinary importance are the remnants of a huge palace with a big entrance and the remnants of other big dwellings discovered near the village of Garachemirli recently by the International Azerbaijani-German-Georgian Archeological Expedition. It seems that the residence of the satrap was located there and the whole Southern Caucasus was ruled from there.

In 330 BC as a result of the marches of Alexander of Macedonia (Alexander Great) the empire of Ahmanids fell, two independent states emerged; they were Albania in the north (the Caucasian Albania) and Atropatena in the south⁹.

Later the territory of Azerbaijan became a part of the Arab Caliphate, and in the ninth century several feudal states emerged there. Through the centuries the states which emerged in this territory succeeded each other.

The rich underground and over-ground natural resources of Azerbaijan lured other states to capture this territory and sometimes it was occupied by strong states.

Historical studies witness that Azerbaijan has a millennia-long history of statehood. The first democratic state in the whole Orient was established in Azerbaijan in 1918.

At present the independent Republic of Azerbaijan is the heir of the states existing on this territory in the past.

This Book, which is presented to the readers, speaks about the ancient states existing in the territory of Azerbaijan up to now and brief information is given about them. The Book is based on the researches of the Azerbaijani historians in this sphere.

Ilyas Babayev

Corresponding member of the National Academy of Sciences of Azerbaijan, professor

References

1. Дьяконов И. М. История Мидии. Москва-Ленинград, 1956, с. 101-115
2. Ibid; С. 173-175; Кашкай С. Из истории

Маннейского царства. Баку, 1977

3. Дьяконов И. М. *Göstərilən əsəgi*; Алиев И. История Мидии. Баку, 1960

4. Хазанов Социальная история скифов, Москва, 1975, с. 220.

5. Нариманов И. Г. Находки баз колонн V-IV вв. до н.э в АзербайИджане. Советская археология, Москва, 1960, №4, с. 162-164

6. I. Babayev, Gagosidze I. Und Knauss F. Ein Perserban in Azerbaidzan. Ausgrabungen auf dem İdeal Tepe bei Karacaemirli. 2006 // Archolaolodische Mitteilungen Auz İran und Turan (AMİT). Band 38. Berlin, 2006. s.291-330; Бабаев И., Гагошидзе Ю., Кнаусс Ф. Раскопки дворцовых зданий ахеменидского времени вблизи селения Гараджамирли Шамкирского района. В кн. Азербайджан-страна, связывающая Восток и Запад. Обмен знаниями и технологиями в период «первой глобализации» VII-IV тыс. до н.э. Международный

симпозиум. Баку, 2009, с.92-95, Там же. На англ. Яз. С.88-91; I. Babayev, und Knauss F. Die achaimenidische Resident bei Karacamirli. Ausgrabungen auf dem Gurban Tepe und auf dem Rizvan Tepe. // AMIT. Band 42, Berlin 2010, s. 237-266.

7. Furtwangler A., Knauss F. Gumbati. Archaeologidsche Expedition in Kachetian 1995, Eurasia Antiqua. Band 2, Berlin, 1996, s.364-381

8. Ter-Martirosov F. The Typology of the Columnar Structure in the First Millenium BC. Danish Institute at Athens. vol. 4, Athens, 2001, p. 158-159

9. Бабаев И. К вопросу о возникновении государства Албании (Кавказской). Изв. АН Азерб.ССР. Серия истории, философии и права. 1976. №4, с. 40-51; Его же. Города Кавказской Албании 4-ом в. до н.э.-3 в. н.э. Баку 1990; Yenə onun. Atropatena və Alban dövlətləri. // Azərbaycan tarixi. Universitetlər üçün dərslik. 4-cü və 5-ci bölümlər. Bakı 1996, с. 74-129

References:

1. Azərbaycan tarixi. 7 cildə. I-VII cild. Bakı, 2007-2008

2. Azərbaycan Milli Ensiklopediyası. Bakı, 2007

3. Heydər Əliyev: Müstəqilliyimiz əbədidir. 5-ci kitab. Bakı, 1998

4. S.Aşurbəyli. Şirvanşahlar dövləti. Bakı, 2007

5. Z.Bünyadov. Azərbaycan Atabəyləri dövləti. Bakı, 2007

6. Я.Махмудов. Азербайджан: Краткая история государственности. Баку, 2007

7. Историческая география Азербайджана. Баку, 1987

The maps included in the book were taken from the portal www.azerbaijan.az, the map of the Azerbaijan SSR from www.mapsof.net, the map of the present-day Azerbaijan Republic from the book Vidadi Muradov. Azerbaijani Carpets. Irvan Group. Bakı, 2011.

The pictures from the reference-book “Azərbaycan keçmiş əsrlərdə və bu gün. Memarlıq abidələri” (Bakı, 2007) are also included in the book.

The images of Karabakh carpets by early 19th-century are used in the design of the book (source: V.Muradov. Azərbaycan xalçaları. Bakı, 2008)

The photos taken by Bahadır Jafarov have been used on the cover of the book

24m

POLYGRAPHIC
PRODUCTION

Tel: 447-75-06 Faks: 447-75-04

mətbəəsində çap olunub

Ar 2012
406

Heydər Əliyev İrsini Araşdırma
Mərkəzinin nəşri

Publication of Heydar Aliyev
Heritage Research Center

www.aliyevheritage.org

AZNM
Azerbaijan New Media

604

